

ماژول نویسی برای هسته لینوکس

سعید تقوی s.taghavi@ece.ut.ac.ir

<http://www.irantux.org>

ماژول هسته چیست؟

اولین سوالی که ممکن است به ذهن خواننده برسد این است که ماژول هسته دقیقاً چیست؟ در پاسخ باید گفت که ماژول‌ها تکه کدهایی هستند که در حین اجرای هسته لینوکس می‌توانند وارد آن شده و یا از آن خارج شوند. این تکه کدها عملکرد هسته را بدون نیاز به راه اندازی دوباره کامپیوتر توسعه می‌دهند.

به عنوان مثال یک نوع از ماژول‌ها `device driver` ها هستند که به هسته امکان استفاده از قابلیت سخت افزارها را می‌دهند.

اگر ماژول‌ها وجود نداشتند، برای هر قابلیتی که می‌خواستیم به هسته اضافه کنیم یا از آن کم کنیم، می‌بایستی یک بار هسته را کامپایل می‌کردیم و برای استفاده از آن قابلیت یا حذف آن یک بار سیستم را از نو راه اندازی می‌کردیم.

ماژول‌ها چگونه به هسته وارد می‌شوند؟

شما می‌توانید با اجرای دستور `lsmod` ماژول‌هایی که هم‌اکنون در هسته وارد شده‌اند را ببینید و از اطلاعات آنها باخبر شوید. این دستور اطلاعات خود را از فایل `/proc/modules` دریافت می‌کند.

هنگامی که هسته، به امکان و عملکردی نیاز دارد که هم‌اکنون در آن نیست، یکی از `daemon` های آن به نام `kmod` دستور `modprobe` را اجرا می‌کند تا ماژول مربوطه که آن عملکرد را دارد وارد هسته شود. هنگامی که `modprobe` اجرا می‌شود به آن یک رشته کاراکتر به دو صورت زیر داده می‌شود:

(۱) نام ماژول مانند `softdog` یا `ppp`

(۲) یک مشخصه کلی مانند `char-major-10-30`

اگر حالت اول به `modprobe` داده شود، این دستور به دنبال فایلی به نام `softdog.ko` یا `ppp.ko` با روشی که در ادامه می‌آید می‌گردد. ولی اگر حالت دوم به `modprobe` داده شود، این دستور ابتدا به دنبال رشته کاراکتر در فایل `/etc/modprobe.conf` می‌گردد و اگر توانست `alias` یا مستعاری مانند:

```
alias char-major-10-30 softdog
```

پیدا کند، متوجه می‌شود که این نام کلی که در اینجا `char-major-10-30` است به ماژول `softdog` اشاره می‌کند که فایل ماژول آن `softdog.ko` می‌باشد.

در مرحله بعد `modprobe` فایل `/lib/modules/version/modules.dep` را باز کرده و به دنبال ماژول‌هایی می‌گردد که باید قبل از ماژول مورد نظر به هسته وارد شوند. این فایل به وسیله دستور `depmod -a` ایجاد می‌شود و حاوی وابستگی بین ماژول‌هاست.

به عنوان مثال اگر به دنبال ماژول `msdos.ko` در این فایل بگردید خواهید دید که به ماژول دیگری به نام `fat.ko` وابسته است یعنی برای اینکه `msdos.ko` وارد هسته شود حتما باید قبل از آن `fat.ko` وارد شده باشد. این مساله برای `fat.ko` نیز تکرار شده تا به مرحله‌ای برسیم که دیگر وابستگی موجود نباشد. در نهایت دستور `insmod` را به کار می‌برد تا ابتدا وابستگی‌ها را به هسته وارد کرده و در نهایت ماژول مورد نظر ما به هسته وارد می‌شود.

پس `modprobe` وظیفه پیدا کردن ماژول، تعیین وابستگی‌های آن و وارد کردن آن به هسته به وسیله صدا کردن `insmod` را دارد در حالی که `insmod` فقط وظیفه وارد کردن آن ماژول به هسته را دارد.

به عنوان مثال اگر بخواهیم به صورت دستی `msdos.ko` را وارد هسته کنیم به صورت زیر عمل می‌کنیم:

```
#insmod /lib/modules/2.6.11/kernel/fs/fat/fat.ko
```

```
#insmod /lib/modules/2.6.11/kernel/fs/fat/msdos.ko
```

معادل دو دستور بالا با `modprobe` به صورت زیر است:

#modprobe msdos

مطلب قابل ذکر این است که insmod مسیر کامل تا فایل ماژول را می‌خواهد در حالی که modprobe فقط نام ماژول را می‌گیرد.

قبل از شروع

قبل از اینکه وارد کد و کدزنی شویم چند نکته مهم را بررسی می‌کنیم:

(۱) modversioning: یک ماژول که برای یک هسته خاص کامپایل شده است بر روی هسته دیگر load نخواهد شد مگر اینکه شما CONFIG_MODVERSIONS را در هسته فعال کنید. در قسمت‌های بعد بیشتر به این مقوله خواهیم پرداخت.

(۲) ماژول‌ها نمی‌توانند چیزی به غیر از خطاها و هشدارها را بر روی صفحه نمایش نشان دهند. آنها برای نشان دادن اطلاعات خود، آنها را در log فایلها می‌نویسند.

(۳) مورد سوم که کاملاً مورد قبول بنده نمی‌باشد این است که نویسنده می‌گوید:

«اغلب توزیع کنندگان لینوکس کد منبع هسته را که مورد Patch نیز قرار گرفته به طرز غیر استاندارد توزیع می‌کنند که ممکن است باعث ایجاد مشکلاتی شود. یکی از شایع ترین این مشکلات فایل های ناقص Header برای هسته لینوکس هستند. شما برای ماژول نویسی نیاز دارید که فایل های Header زیادی را در کدهای خود ضمیمه کنید و فایل های ناقص اغلب فایل هایی هستند که برای ماژول نویسی به کار می‌روند.» نویسنده پیشنهاد می‌کند که برای جلوگیری از این مشکل هسته را برای خود کامپایل کنید.

یک مثال – ساده ترین ماژول

برای شروع از مثال سنتی Hello World! شروع می‌کنیم. فایل به نام `hello.c` باز کرده و کد C زیر را در آن بنویسید:

```
#include <linux/module.h> /*needed by all modules */
#include <linux/kernel.h> /*needed for Macros like KERN_INFO */
int init_module(void) /* this
function is called as initialization for all modules */

{

    printk(KERN_INFO "Hello World1.\n");

    /* if this function returns non
zero means init_module failed and
this module can't be loaded. */

    return ;
}

void cleanup_module(void) /* it is
called when module is terminated and unloaded */
{

    printk( KERN_INFO "Goodbye World1.\n");
}
```

هر ماژول هسته‌ای حداقل بایستی ۲ تابع داشته باشد. اولی تابع شروع که `init_module()` نامیده می‌شود و هنگام `load` شدن ماژول در هسته صدا زده می‌شود و دیگری تابع پایان که

`cleanup_module()` نامیده می‌شود و هنگام `unload` شدن ماژول از هسته صدا زده می‌شود. در قسمت‌های بعد به این موضوع می‌پردازیم که بعد از هسته ۲.۳.۱۳ شما می‌توانید هر نام دیگری برای این دو تابع قرار دهید. با این حال خیلی از افراد هنوز از این استاندارد قدیمی استفاده می‌کنند. دو فایل `Header` در این کد ضمیمه شده‌اند. یکی `linux/module.h` می‌باشد که برای هر ماژولی مورد نیاز است و تعریف خیلی از توابع را در خود دارد و دیگری `linux/kernel.h` می‌باشد که حاوی تعدادی ماکرو می‌باشد مانند `KERN_INFO`.

مختصری درباره `printk()`

بر خلاف آن چیزی که ممکن است درباره `printk()` تصور کنید این تابع چیزی در صفحه نمایش چاپ نمی‌کند و برای کار با کاربر نیست. این تابع برای مکانیزم `log` هسته به کار می‌رود. هر `printk()` با یک اولویت می‌آید که در این مثال ماکروی `KERN_INFO` برای این منظور به کار رفته است. تعداد ۸ اولویت وجود دارند که به صورت ماکرو در فایل `linux/kernel.h` تعریف شده‌اند. اگر شما این اولویت را تعیین نکنید به طور پیش فرض `DEFAULT_MESSAGE_LOGLEVEL` به آن تخصیص می‌یابد.

اگر این اولویت کمتر از اولویت `int console_loglevel` (که در `linux/kernel.h` تعریف شده) باشد، `message` در دستور `printk()` بر روی صفحه ظاهر می‌شود. اگر `syslogd` و یا `klogd` در سیستم در حال اجرا باشند این `message` در فایل `/var/log/messages` نوشته می‌شود.

کامپایل ماژول های هسته

ماژول های هسته کمی متفاوت نسبت به برنامه های معمولی کامپایل می‌شوند. برای اینکه بتوانید یک ماژول هسته را به درستی کامپایل کنید، نیاز به تنظیمات بسیار زیادی دارید. با پیچیده‌تر شدن ماژول‌ها این تنظیمات پیچیده‌تر می‌شوند. خوشبختانه مکانیزمی به نام `kbuild` وجود دارد که تمام این تنظیمات را انجام می‌دهد. برای آگاهی بیشتر از این مکانیزم به فایل‌های مستند هسته که در آدرس `linux/Documentation/kbuild/modules.txt` کد منبع هسته موجود است مراجعه کنید. برای

اینکه بتوانیم از مکانیزم **kbuild** استفاده کنیم، بایستی **Makefile** ای با استاندارد آن بنویسیم. برای این کار یک فایل به نام **Makefile** باز کرده و دستورات زیر را در آن بنویسید:

```
obj-m += hello-1.o
```

```
all:
```

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) modules
```

```
clean:
```

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) clean
```

حال با اجرای دستور **make** ماژول خود را کامپایل کنید. در هسته ۲.۶ به بعد از پسوند **ko** برای نامیدن ماژول‌های هسته استفاده شده است که به راحتی قابل تمییز از **o** که پسوند فایل‌های **object** است می‌باشد.

برای بدست آوردن اطلاعاتی از ماژول خود دستور زیر را اجرا کنید:

```
#modinfo hello-1.ko
```

برای وارد کردن ماژول خود در هسته از دستور زیر استفاده کنید:

```
#insmod ./hello-1.ko
```

اگر بعد از اجرای این دستور فایل **/var/log/messages** را باز کرده و به انتهای آن بروید، خواهید دید که ماژول **hello-1** در هسته **load** شده است. با دستور **lsmod** نیز ماژول **load** شده را خواهید دید. برای **unload** یا خارج کردن ماژول خود از هسته از دستور **rmmod** به صورت زیر استفاده کنید :

```
#rmmod hello-1
```

دوباره اگر فایل **/var/log/messages** را باز کنید و به انتهای آن بروید خواهید دید که ماژول **hello-1** از هسته خارج شده است.

مثال hello world – قسمت دوم

همان طور که در قسمت قبل گفتیم بعد از هسته ۲.۳.۱۳ می توانید برای دو تابع `init_module()` و `cleanup_module()` اسامی دیگری اختیار کنید. این امکان توسط دو ماکروی `module_init()` و `module_exit()` که در فایل `<linux/init.h>` تعریف شده اند میسر می گردد. دو تابع شروع و پایان ماژول بایستی قبل از این دو ماکرو تعریف شده باشند در غیر این صورت خطای کامپایلر را دریافت خواهید کرد .

برای روشن شدن این موضوع به مثال `hello-2.c` توجه کنید.

```
/* hello-2.c */

#include <linux/module.h> /*
needed by all modules */

#include <linux/kernel.h> /*needed
for macros like KERN_INFO,KERN_ALERT,etc */

#include <linux/init.h> /*needed
for module_init() & module_exit ()*/

static int __init
hello_2_init(void)
{

    printk(KERN_INFO "Hello, World 2\n");

    return 0;
}
```

```

}

static void __exit
hello_2_exit(void)
{

    printk(KERN_INFO "Goodbye, World 2\n");

}

module_init(hello_2_init);/*sets
hello_2_init() as initialization function */

module_exit(hello_2_exit);/*sets
hello_2_exit() as termination function */

```

برای اینکه این کد مانند مثال `hello-1.c` مورد کامپایل قرار گیرد کافی است در `Makefile` خط زیر را اضافه کنید:

```
obj-m += hello-2.o
```

پس از اعمال این تغییر `Makefile` به صورت زیر خواهد بود:

```
obj-m += hello-1.o
```

```
obj-m += hello-2.o
```

All:

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) modules
```

Clean:

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) clean
```


__exit و __init ماکروهای

ماکروی `__init` در مورد درایورهایی که به صورت `built-in` در هسته استفاده می‌شوند باعث می‌شود که پس از به اتمام رسیدن تابع `__init`، این تابع از حافظه خارج شده و حافظه‌ای که برای آن گرفته شده است آزاد می‌گردد. این ماکرو در مورد درایورهایی که قرار است به صورت ماژول به هسته وارد شوند تاثیری نخواهد داشت.

همانند `__init` که برای توابع `__init` در نظر گرفته شده ماکروی `__exit` برای حذف فضای تابع `__exit` استفاده می‌گردد و برای درایورهایی که به صورت ماژول وارد هسته می‌شوند تاثیری نخواهد داشت.

این دو ماکرو در فایل `<linux/init.h>` تعریف شده‌اند و باعث گرفتن و آزاد کردن حافظه از فضای هسته می‌شوند.

اگر در هنگام بوت هسته پیغامی مانند:

Freeing unused kernel memory : 236k freed

را دریافت کردید دلیل این موضوع استفاده از این دو ماکرو است. علت استفاده از `static` را در قسمت بعد به تفصیل بررسی خواهیم کرد.

مثال Hello world – قسمت سوم

به مانند دو ماکروی `__init` و `__exit` که برای توابع به کار می‌رود، ماکرویی به نام `__initdata` داریم که برای متغیرها به کار می‌رود و همان تاثیرات ذکر شده در بالا برای متغیرها را دارد. به مثال ماژول `hello-3.c` توجه کنید :

```
/* hello-3.c */  
  
#include <linux/module.h>  
  
#include <linux/kernel.h>  
  
#include <linux/init.h>  
  
static int hello_3_data  
  
__initdata = 3;
```

```

static int __init
hello_3_init(void)
{
    printk(KERN_INFO "Hello, World %d\n", hello_3_data);
    return 0;
}

static void __exit
hello_3_exit(void)
{
    printk(KERN_INFO "Goodbye, World 3\n");
}

module_init(hello_3_init);
module_exit(hello_3_exit);

```

به مانند قبل با اضافه کردن `obj-m += hello-3.o` در `Makefile` این فایل مورد `build` قرار می گیرد.

مثال Hello world – قسمت چهارم

در این مثال به بررسی چند ماکروی دیگر می پردازیم که بعضی امکانات مفید مانند `license` و `documentation` را به یک ماژول اضافه می کنند.

این ماکروها عموماً از هسته ۲.۴ و به بعد اضافه شده اند. `license` را می توانید با ماکروی `MODULE_LICENSE()` تعیین کنید. ماکروهای `MODULE_AUTHOR()` و `MODULE_DESCRIPTION()` به ترتیب برای توضیح کاری که ماژول انجام می دهد و نویسنده ماژول به کار می روند.

برای اینکه مشخص کنید که ماژول چه دسته‌ای از دستگاه‌ها را پشتیبانی می‌کند از ماکروی `MODULE_SUPPORTED_DEVICE()` استفاده کنید. این ماکروها همگی در `<linux/module.h>` تعریف شده‌اند.

این اطلاعات که در ماژول‌ها ذخیره می‌شوند، توسط ابزارهایی مانند `objdump` که برای نشان دادن اطلاعاتی از فایل‌های `object` به کار می‌روند قابل مشاهده هستند. به مثال `hello-4.c` که این موارد را نشان می‌دهد توجه کنید:

```
/* hello-4.c */
#include <linux/module.h>
#include <linux/kernel.h>
#include <linux/init.h>
#define DRIVER_AUTHOR "Peter Jay
Salzman <p@dirac.org>"
#define DRIVER_DESC "A sample
driver"
static int __init
hello_4_init(void)
{
    printk(KERN_INFO "Hello, World 4\n");
    return 0;
}
static void __exit
hello_4_exit(void)
{
    printk(KERN_INFO "Goodbye, World 4\n");
}
```

```
}  
  
module_init(hello_4_init);  
module_exit(hello_4_exit);  
  
MODULE_LICENSE("GPL");/* macro for setting license information/*  
  
MODULE_AUTHOR(DRIVER_AUTHOR); /*identifying module author/*  
  
MODULE_DESCRIPTION(DRIVER_DESC); /*describe module with this macro/*  
  
MODULE_SUPPORTED_DEVICE("testdevice"); /* identifying devices module can  
support and work – here is test and is not important/*
```

فرستادن ورودی های خط دستور به یک ماژول

ماژولها می توانند ورودی هایی از طریق خط دستور دریافت کنند البته این کار با استفاده از `argv` و `argc` که در برنامه های معمولی استفاده می شوند نیست.

برای این کار متغیرهایی را که می خواهید از طریق خط فرمان مقداردهی کنید را به صورت `global` تعریف کرده و با استفاده از ماکروی `MODULE_PARM()` این مکانیزم را تنظیم کنید. این ماکرو دو ورودی می گیرد. اولی نام متغیر و دومی نوع متغیر. نوع های قابل قبول عبارتند از:

("s" string) - ("l" long) - ("i" integer) - ("h" short int) - ("b" byte)

`String` ها باید به صورت `char*` تعریف شوند. `insmod` در زمان اجرا فضای لازم برای آن را می گیرد. به عنوان مثال شما می توانید متغیر `myvariable` را که یک `int` است در کد خود تعریف کرده و از طریق خط فرمان آن را مقدار دهی کنید.

```
int myvariable = 10 ; // 10 is default value
```

```
MODULE_PARM( myvariable , "i" ); //setting the type (amout of memory) for it
```

سپس به صورت زیر آن را مقدار دهی کنید:

```
#insmod ./mymodule myvariable=250
```

ساختار داده آرایه نیز در این روش مورد پشتیبانی است. به عنوان مثال در کد زیر:

```
int myarray[4];
```

```
MODULE_PARM( myarray , "3-9i" ); /*setting an array of integer with max & min
```

```
values 9 , 3 respectively */
```

یک آرایه ۴ تایی از `integer` به `MODULE_PARM()` داده شده و مقادیر مینیمم و ماکزیمم آن نیز به وسیله دو عدد ۳ و ۹ تعیین شده است.

مثال `hello-5.c` که مثال جامع تری است تمام این موارد را نشان می دهد. (به `comment` های کد توجه شود).

```

/* hello-5.c */

#include <linux/module.h> /* needed by all modules */

#include <linux/moduleparam.h> /* needed by macros like module_param(),
module_param_array(),etc . it also has definitions of many functions and structure
like kernel_param */

#include <linux/kernel.h> /* needed for macros like KERN_INFO */

#include <linux/init.h> /* needed for init and exit macros */

#include <linux/stat.h> /* needed by macros like S_IRUSR , S_IWUSR , S_IRGRP ,
S_IWGRP */

MODULE_LICENSE("GPL");//setting the module license

MODULE_AUTHOR("Peter Jay Salzman");//setting the module author

/* defining some variable for input from shell prompt */

static short int myshort = 1;

static int myint = 420;

static long int mylong = 9999;

static char *mystring = "blah;"

/* S_IRUSR , S_IWUSR , S_IRGRP , S_IWGRP macros are used for setting
permissions to access to variables and fuctions as common Linux permission
management system . you know in Unix systems we have 3 group of people
(owner – group – others ) and 3 kind of permissions ( read – write – execute (rwx))
for each group. in modules we use bitwise OR of these macros for setting a user to
set or get a variable or function . */

module_param( myshort , short , S_IRUSR | S_IWUSR | S_IRGRP | S_IWGRP );
MODULE_PARM_DESC(myshort, "A short integer");

module_param( myint , int , S_IRUSR | S_IWUSR | S_IRGRP | S_IWGRP );
MODULE_PARM_DESC(myint, "An integer");

module_param(mylong, long , S_IRUSR);

```

```

MODULE_PARM_DESC(mylong, "A long integer");

module_param(mystring, charp , 0000);

MODULE_PARM_DESC(mystring, "A character string");

static int __init hello_5_init(void)
{

printk( KERN_INFO "Hello, World 5\n"=====);

printk( KERN_INFO "myshort is a short integer: %hd\n" , myshort );
printk( KERN_INFO "myint is an integer: %d\n" , myint );
printk( KERN_INFO "mylong is a long integer: %ld\n" , mylong );
printk( KERN_INFO "mystring is a string: %s\n", mystring);

return 0;

}

static void __exit hello_5_exit(void)
{

printk( KERN_INFO "Goodbye, world 5\n");

}

module_init(hello_5_init);
module_exit(hello_5_exit);

```

دستورات زیر را اجرا کنید تا با نحوه کار این ماژول بیشتر آشنا شوید (فایل `/var/log/messeges` دیده شود).

```

#insmod ./hello-5.ko mystring="bebop" mybyte=255 myintarray=-1
#rmmod hello-5

#insmod ./hello-5.ko mystring="supercalifragilisticexpialidocious\ "
<mybyte=256 myintarray=-1,-1

#rmmod hello-5

#insmod ./hello-5.ko mylong=hello

```

نوشتن یک ماژول در چندین فایل

بعضی اوقات نیاز دارید که یک ماژول هسته را در چندین فایل پیاده سازی کنید.

مثال مورد بررسی شامل دو فایل `start.c` و `stop.c` است.

```
/* start.c */  
  
#include <linux/kernel.h>  
  
#include <linux/module.h>  
  
int init_module(void)  
{  
  
    printk("Hello, world – this is the kernel speaking\n");  
  
    return 0;  
  
}
```

```
/* stop.c */  
  
#include <linux/kernel.h>  
  
#include <linux/module.h>  
  
void cleanup_module(void)  
{  
  
    printk("<1>short is the life of a kernel module\n");  
  
}
```

نکته مهم: نحوه `build` با استفاده از `kbuild` است. برای این موضوع به تغییرات حاصل در `Makefile` توجه کنید.


```
obj-m += hello-1.o
```

```
obj-m += hello-2.o
```

```
obj-m += hello-3.o
```

```
obj-m += hello-4.o
```

```
obj-m += hello-5.o
```

```
obj-m += startstop.o
```

```
startstop-objs := start.o stop.o
```

All:

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) modules
```

Clean:

```
make -C /lib/modules/$(shell uname -r)/build M=$(PWD) clean
```

ماژول ها چگونه آغاز و پایان می یابند؟

برنامه های معمولی , معمولا با تابعی به نام `main()` آغاز شده , لیستی از دستورات را انجام داده و به پایان می رسند. ماژول های هسته در این مورد متفاوت عمل می کنند. یک ماژول همیشه با تابع `init_module()` و یا تابعی که به وسیله ماکروی `module_init()` به عنوان ورودی ثبت شده آغاز می گردد. در حقیقت این تابع قابلیت خود را به هسته اعلام می دارد و به هسته این امکان را داده که در موقع نیاز از توابع ماژول استفاده کند. پس از اینکه این تابع به پایان می رسد توابع ماژول دیگر اجرا نخواهند شد تا زمانی که هسته بخواهد از این توابع استفاده کند.

تمامی ماژول ها با صدا کردن `cleanup_module()` و یا تابعی که به وسیله ماکروی `module_exit()` به عنوان ورودی ثبت شده به پایان می رسند. این تابع تمامی اعمالی را که تابع ورودی انجام داده خنثی می کند.

توابعی که در اختیار ماژول ها هستند

توسعه دهندگان معمولا از توابعی استفاده می کنند که خود آنها را تعریف نکرده اند. یک مثال ساده از این توابع , تابع `printf()` می باشد. شما از این توابع که در کتابخانه استاندارد زبان C تعریف شده اند استفاده

می‌کنید. کداین توابع تا زمان لینک یا پیوند در کد شما وارد نمی‌شوند و در زمان لینک ادرس موردنظر در کد شما به آدرس این کد اشاره داده خواهد شد.

ماژول‌های هسته در این مورد نیز متفاوت هستند. شما اگر در مثال‌های قسمت قبل دقت کرده باشید ما از تابعی به نام `printk()` استفاده کردیم اما از کتابخانه استاندارد برای IO استفاده نکردیم. این موضوع به این خاطر است که ماژول‌ها فایل‌های `object`ی هستند که سمبول‌هایشان در هنگام `insmod` مشخص می‌گردند. کداین سمبول‌ها در خود هسته وجود دارد. اگر می‌خواهید سمبول‌هایی را که هسته تعریف کرده است را مشاهده کنید به فایل `/proc/kallsyms` رجوع کنید.

یکی از نکات بسیار مهمی که باید مورد توجه قرار گیرد تفاوت بین توابع کتابخانه‌ای (`library functions`) و توابع سیستمی (`system calls`) است. توابع کتابخانه‌ای توابعی سطح بالا هستند که در فضای کاربر اجرا می‌شوند و در حقیقت واسط بین کاربر و توابع سیستمی که اصل کار هر برنامه را می‌کنند می‌باشند. توابع سیستمی در فضای هسته اجرا می‌شوند. تابع کتابخانه‌ای `printf()` یک تابع نمایش بسیار عمومی به نظر می‌آید اما در حقیقت این تابع رشته ورودی را شکل دهی کرده و آن را تحویل تابع سیستمی `write()` (که کار حقیقی را انجام می‌دهد) می‌دهد.

برای اینکه از جزئیات عملکرد `printf()` با خبر شوید کد زیر را در یک فایل به نام `hello.c` بنویسید.

```
#include <stdio.h>
int main() { printf("hello"); return 0 ; }
```

و با دستور زیر آن را به فایل اجرایی `hello` تبدیل کنید:

```
$gcc -Wall -o hello hello.c
```

حال در این مرحله `hello` را به صورت زیر اجرا کنید:

```
$strace ./hello
```

چیزی که مشاهده خواهید کرد مجموعه توابع سیستمی است که برنامه `hello` صدا زده است. در چند خط آخر خروجی دستور قبل، خطی به صورت زیر خواهید دید:

write(1 , "hello" , 5hello)

این خط در حقیقت خطی است که اصل عملکرد `printf()` اجرا شده است. برای آگاهی بیشتر از تابع سیستمی `write()` دستور `man 2 write` را اجرا کنید.

شما حتی می‌توانید ماژول‌هایی بنویسید که توابع سیستمی هسته را تغییر دهد. `cracker` ها معمولاً از این خاصیت برای نوشتن `backdoor` یا `trojan` ها استفاده می‌کنند.

فضای کاربر در مقابل فضای هسته

هسته به تمام منابع سیستم دسترسی مستقیم دارد. این منابع می‌توانند کارت ویدیو ، دیسک سخت یا حافظه باشند. در حالی که برنامه‌های معمولی، بر سر تصاحب منابع سیستم رقابت دارند. هم اکنون که من در حال نوشتن این متن هستم، `updatedb` در حال به روز رسانی پایگاه داده `locate` می‌باشد، `logger` ها در حال ثبت وقایع هستند. بنابراین برنامه‌های `syslogd` ، `updatedb` ، `openoffice.org` به طور هم‌زمان از هارد دیسک استفاده می‌کنند. واضح است که هسته بایستی ترتیب استفاده را مشخص کند و به برنامه‌ها و کاربران اجازه دسترسی به منابع هر زمان که دوست دارند ندهد.

برای رسیدن به این هدف یک `CPU` در حالت‌های مختلفی می‌تواند به اجرای دستورات پردازد. هر حالتی سطح مختلفی از آزادی برای کسب منابع سیستم در اختیار کاربران قرار می‌دهد. معماری `Intel 80386` چهار حالت یا اصطلاحاً `mode` دارد. لینوکس تنها از دو حالت استفاده می‌کند:

(۱) بالاترین سطح آزادی یا حالت سرپرست و مدیر: که در این حالت همه چیز امکان پذیر است و به همه منابع سیستم می‌توان دسترسی مستقیم داشت.

(۲) پایین ترین سطح آزادی یا حالت کاربر: که در این حالت استفاده از منابع سیستم تنها با اجازه هسته امکان پذیر است.

بحث قبلی در مورد توابع کتابخانه‌ای و توابع سیستمی را به خاطر آورید. توابع کتابخانه‌ای اغلب در حالت کاربر استفاده می‌شوند. این توابع نیز یک یا چند تابع سیستمی را صدا می‌زنند. این توابع سیستمی با این که از طرف توابع کتابخانه‌ای صدا زده می‌شوند در فضای هسته اجرا می‌شوند بدلیل این‌که این توابع

بخشی از هسته هستند. هنگامی که تابع سیستمی به طور کامل اجرا شد حالت اجرای دستورات به حالت کاربر بر می‌گردد.

فضای متغیرها (Name Space)

هنگامی که شما یک برنامه به زبان C می‌نویسید از اسامی راحتی به عنوان نام متغیرهایتان استفاده می‌کنید و با این کار خود سعی در هرچه بیشتر خوانا تر کردن کد خود می‌کنید. اگر شما روتین‌هایی بنویسید که بخشی از یک مساله بزرگتر باشند، هر متغیر عمومی یا `global` که استفاده می‌کنید جزئی از مجموعه متغیرهای عمومی دیگران خواهد بود. بنابراین مواردی پیش خواهد آمد که متغیرهای عمومی در دو کد مجزا یکسان باشند و کار دچار مشکل شود.

هنگامی که یک برنامه دارای متغیرهای عمومی بسیاری می‌باشد که به اندازه کافی معنادار نیستند به این مساله آلودگی فضای متغیرها یا `name space pollution` گویند.

در پروژه‌های بزرگ بایستی سعی شود که روش‌هایی برای ایجاد نام‌های متغیرها ایجاد شوند که نام متغیرها هم یکتا باشند و هم دارای معنی مناسب باشند. یکی از همین پروژه‌های بسیار بزرگ هسته لینوکس است. هنگام نوشتن کد هسته، حتی کوچکترین ماژول نیز با کل هسته پیوند (`link`) خواهد شد. بنابراین این موضوع از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. بهترین راه برای حل این مساله تعریف کردن متغیرهای عمومی به صورت `static` و یا استفاده از پیشوند یا پسوندهای مناسب برای نام گذاری است. معمولاً تمام پیشوندهایی که در هسته تعریف می‌شوند با حروف کوچک آغاز می‌شوند.

اگر شما نمی‌خواهید که متغیرهایتان را به صورت `static` تعریف کنید گزینه دیگری که پیش روی شماست تعریف یک جدول سمبول‌ها (`symbol table`) و ثبت آن در هسته است. بعداً به این مقوله بیشتر خواهیم پرداخت.

فایل `/proc/kallsyms` تمامی سمبول‌هایی که در هسته تعریف شده‌اند و شما می‌توانید از آنها برای ماژول‌های خود استفاده کنید را نگهداری می‌کند.

فضای کد (Code Space)

مدیریت حافظه یکی از پیچیده ترین و با اهمیت ترین موضوعات در هسته است (موضوعی که بیشتر کتاب O'Reilly's Understanding the Linux Kernel در این باره می‌باشد). ما در این راهنما قصد نداریم که در زمینه مدیریت حافظه حرفه‌ای شویم. اما نیاز داریم که حقایق بسیار مهمی را بدانیم تا بتوانیم ماژول‌های واقعی برای هسته لینوکس بنویسیم.

اگر شما چیزی در مورد `segfault` ها نمی‌دانید ممکن است متعجب شوید که اشاره گر ها (`pointers`) که در برنامه نویسی به خصوص با زبان C به کار می‌روند واقعا به آدرسی از حافظه اشاره نمی‌کنند.

هنگامی که یک پروسه ایجاد می‌شود، هسته قسمتی از حافظه فیزیکی را گرفته و در اختیار پروسه قرار می‌دهد که برای اجرای کد، نگهداری متغیرها، `stack`، `heap` و تمام چیزهایی که یک پروسه نیاز دارد از آن استفاده کند. این فضا برای تمام پروسه‌ها از آدرس `$0$` شروع شده و به میزان خطوط آدرس دهی (Address Bus) حافظه (2^{32} بایت) قابل گسترش است. از آنجایی که پروسه‌ها بر روی یکدیگر قرار نمی‌گیرند، بنابراین هر چند پروسه که به یک آدرس دسترسی دارند (مثلا `xbffff9780`) در حقیقت به آدرس‌های متفاوتی از حافظه فیزیکی دسترسی دارند! این مطلب دقیقا همان است که اشاره گرها به آدرسی از حافظه فیزیکی اشاره نمی‌کنند.

در حقیقت در تمام پروسه‌هایی که دارای اشاره گری با مقدار `xbffff9780` هستند، این اشاره گر به نوعی از `offset` که فقط در آن پروسه تعریف شده است اشاره می‌کند. هیچ وقت دو پروسه نمی‌توانند به فضای یکدیگر وارد شوند (البته راه‌هایی وجود دارد که بعدا ذکر خواهیم کرد).

خود هسته نیز فضایی از حافظه را برای خود در اختیار دارد. یک ماژول کدی است که به صورت دینامیک می‌تواند وارد این فضا از حافظه شده یا از آن خارج شود. توجه به این نکته بسیار حیاتی است که هر ماژول سهمی از فضای هسته را استفاده می‌کند و فضای جدیدی برای آن گرفته نمی‌شود. بنابراین اگر ماژول شما دچار `segmentation fault` شود، کل هسته دچار `segmentation fault` خواهد شد.

نکته دیگر این است که این بحث برای تمام سیستم‌هایی که به صورت `microkernel` هستند درست است. دو نمونه از این سیستم عامل‌ها `GNU Hurd` و `QNX Nutrino` هستند.

راه اندازها (Device Drivers)

یکی از انواع ماژول‌ها راه اندازهای قطعات سخت افزاری هستند که روتین‌های لازم برای استفاده از قطعات سخت افزاری مانند کارت `TV` یا پورت سریال و... را در اختیار قرار می‌دهند.

در `Unix` هر قطعه سخت افزاری با یک فایل که در `/dev` قرار می‌گیرد مشخص می‌گردد. به این فایل، فایل دستگاه (`device file`) گویند که برای برقراری ارتباط برنامه‌های مختلف با قطعه سخت افزاری مورد نظر می‌باشد.

راه اندازی که به این فایل مربوط می‌شود، در مقابل ارتباط برنامه‌های کاربران در مورد این قطعه سخت افزاری پاسخ می‌دهد. بنا بر این راه انداز کارت صدایی مانند `es1370.o` فایل دستگاه `/dev/sound` را به کارت صدای `Ensoniq IS1370` متصل می‌کند. یک برنامه مانند `mp3blaster` می‌تواند از `/dev/sound` بدون اینکه حتی بداند چه کارت صدایی نصب شده است استفاده کند.

اعداد اصلی (major) و فرعی (minor)

بیا ببینیم چند فایل `device` را مورد بررسی قرار دهیم. در مثال زیر ۳ پارتیشن اول هارد دیسک `master` نشان داده شده اند:

```
$ls -l /dev/had[1-3]
```

```
brw-rw---- 1 root disk 3, 1 Jul 5 2000 /dev/hda1
```

```
brw-rw---- 1 root disk 3, 2 Jul 5 2000 /dev/hda2
```

```
brw-rw---- 1 root disk 3, 3 Jul 5 2000 /dev/hda3
```

به ستونی که با کاما از هم جدا شده‌اند توجه کنید. اولین عدد در این ستون عدد اصلی دستگاه یا `device major number` نامیده می‌شود. دومین عدد در این ستون عدد فرعی دستگاه یا `device minor number` می‌باشد. عدد اصلی به شما می‌گوید که چه راه اندازی برای این دستگاه مورد استفاده قرار گرفته است. به هر راه اندازی یک عدد یکتا نسبت داده شده است. تمام دستگاه‌های با عدد اصلی

یکسان توسط یک راه انداز کنترل می‌شوند. در مثال بالا عدد اصلی هر سه دستگاه ۳ می‌باشد که نشان می‌دهد که هر سه توسط یک راه انداز کنترل می‌شوند.

عدد فرعی توسط خود راه انداز برای تمایز بین دستگاه‌هایی که تحت کنترل دارد استفاده می‌شود. در مثال بالا باینکه هر سه دستگاه توسط یک راه انداز کنترل می‌شوند ولی عددهای فرعی متفاوتی (و البته یکتا) دارند چون که از دید راه انداز آن ها سه دستگاه متفاوت هستند.

دستگاه ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱) دستگاه‌های کاراکتری (character devices)

۲) دستگاه‌های بلوکی (block devices)

تفاوت بین این دو دسته در این است که دستگاه‌های بلوکی برای انجام تقاضاهای مختلف از بافر (buffer) استفاده می‌کنند. در دستگاه‌های ذخیره سازی اطلاعات خواندن یا نوشتن اطلاعات به صورت مجموعه‌ای (بلوک یا سکتور) از اهمیت بالایی برخوردار است. تفاوت دیگر بین این دو نوع دستگاه این است که دستگاه‌های بلوکی فقط به صورت بلوکی از داده ها (که می‌تواند اندازه متغیری داشته باشد) ورودی دریافت می‌کنند و خروجی بر می‌گردانند در حالی که دستگاه‌های کاراکتری به هر تعداد بایت می‌توانند ورودی دریافت کنند و خروجی برگردانند.

بیشتر دستگاه ها از نوع کارکتری هستند به دلیل اینکه در اکثر موارد نیازی به این نوع بافر وجود ندارد و آنها اغلب با یک بلوک ثابتی از داده ها کار نمی‌کنند. برای فهمیدن اینکه کدام دستگاه به صورت بلوکی و کدام به صورت کاراکتری عمل می‌کنند اولین حرف از خروجی دستور `ls -l` نوع دستگاه را مشخص می‌کند. اگر `c` بود کاراکتری و اگر `b` بود بلوکی می‌باشد. در مثال سه پارتیشن هارد دیسک همگی از نوع بلوکی هستند.

مثالی از دستگاه‌های کاراکتری پورت سریال می‌باشد :

```
$ls -l /dev/ttyS[0-3]
```

```
crw-rw---- 1 root dial 4, 64 Feb18 23:34 /dev/ttyS0
```

```
crw-rw---- 1 root dial 4, 65 Nov17 10:26 /dev/ttyS1
```

```
crw-rw---- 1 root dial 4, 66 Jul 5 2000 /dev/ttyS2
```

```
crw-rw---- 1 root dial 4, 67 Jul 5 2000 /dev/ttyS3
```

اگر می‌خواهید بدانید که چه اعداد اصلی در حال حاضر ثبت شده هستند به فایل زیر در کد منبع هسته لینوکس مراجعه کنید :

linux/Documentation/devices.txt

هنگامی که سیستم را نصب می‌کنید تمام ان فایل‌های دستگاه‌ها با دستور `mknod` ایجاد می‌شوند.

برای ایجاد یک فایل دستگاه جدید از نوع کاراکتری به نام `coffee` با اعداد اصلی و فرعی ۱۲ و ۲ به صورت زیر می‌توان عمل کرد :

```
#mknod /dev/coffee c 12 2
```

معمولا فایل‌های دستگاه‌ها در `/dev` قرار می‌گیرد. لینوس توروالدز فایل‌های دستگاه‌هایش را برای اولین بار در `/dev` قرار داد و این کار تقریبا مرسوم شده است. با این حال اگر برای تست ماژول هسته‌ای که نوشته‌اید می‌خواهید فایل دستگاهی ایجاد کنید، بهتر است که آن را در دایرکتوری جاری قرار دهید.

به عنوان آخرین نکته، هنگامی که ما می‌گوییم سخت افزار منظورمان کمی متفاوت نسبت به یک قطعه سخت افزاری مثلا `PCI Card` است که شما می‌توانید در دست خود بگیرید.

به مثال زیر توجه کنید :

```
$ls -l /dev/fd0 /dev/fd0u1680
```

```
brwxrwxrwx 1 root floppy 2, 0 Jul 5 2000 /dev/fd0
```

```
brw-rw---- 1 root floppy 2, 44 Jul 5 2000 /dev/fd0u1680
```

با توجه به چیزی که تاکنون گفتیم شما به راحتی می‌توانید بگویید که هر دو دستگاه بالا بلوکی هستند و توسط یک راه انداز کنترل می‌شوند. شما ممکن است متوجه شده باشید که هر دو درایو فلاپی شما را

نشان می‌دهند. در صورتی که شما فقط یک دستگاه فلاپی در سیستم تان دارید. پس چرا ۲ فایل دستگاه برای آن ایجاد شده است؟ جواب این سوال در حقیقت پاسخ مسأله‌ای است که در بالا اشاره شد.

اولین فایل فلاپی شما با ۱.۴۴ MB حافظه را مشخص می‌کند. دومین فایل همان فلاپی است با این تفاوت که توانایی خواندن و نوشتن فلاپی‌های با حافظه ۱.۶۸ MB (که به آنها `super formatted` می‌گویند) را دارد. بنابراین مشاهده می‌کنید که دو فایل دستگاه یک دستگاه را مشخص می‌کند. بنابراین در بحث مان بیشتر به معنی دستگاه و سخت افزار توجه داشته باشید. در اینجا این قسمت به پایان می‌رسد.

راه اندازه‌های دستگاه‌های کاراکتری

ساختار داده `file_operations`

ساختار داده `file_operations` در `<linux/fs.h>` تعریف شده است و اشاره گرهایی به توابع مختلف که توسط راه اندازه تعریف شده و عملیات مختلفی بر روی دستگاه انجام می‌دهند را نگه داری می‌کند. هر فیلدی از این ساختار داده متناظر آدرس تابعی تعریف شده از راه اندازه است که می‌تواند یک درخواست را برآورده سازد. به عنوان مثال هر راه اندازه دستگاه کاراکتری نیاز به تابعی دارد که بتواند از دستگاه بخواند.

ساختار داده `file_operations` آدرس توابع مازول که این عملیات را انجام می‌دهند در خود نگه می‌دارد. در ذیل تعریف این ساختار داده را بر اساس هسته ۲.۶.۱۳ مشاهده می‌کنید:

```
struct file_operations {  
    struct module *owner;  
    loff_t (*llseek) (struct file *, loff_t, int);  
    ssize_t (*read) (struct file *, char __user *, size_t, loff_t*);  
    ssize_t (*aio_read) (struct kiocb *, char __user *, size_t, loff_t);  
    ssize_t (*write) (struct file *, const char __user *, size_t, loff_t*);
```

```

ssize_t (*aio_write) (struct kiocb *, const char __user *,size_t, loff_t);
int (*readdir) (struct file *, void *, filldir_t);
unsigned int (*poll) (struct file *, struct poll_table_struct* );
int (*ioctl) (struct inode *, struct file *, unsigned int, unsigned long);
long (*unlocked_ioctl) (struct file *, unsigned int, unsigned long);
long (*compat_ioctl) (struct file *, unsigned int, unsigned long);
int (*mmap) (struct file *, struct vm_area_struct* );
int (*open) (struct inode *, struct file* );
int (*flush) (struct file* );
int (*release) (struct inode *, struct file* );
int (*fsync) (struct file *, struct dentry *, int datasync);
int (*aio_fsync) (struct kiocb *, int datasync);
int (*fasync) (int, struct file *, int);
int (*lock) (struct file *, int, struct file_lock* );
ssize_t (*readv) (struct file *, const struct iovec *, unsigned long, loff_t* );
ssize_t (*writev) (struct file *, const struct iovec *, unsigned long, loff_t
*);
ssize_t (*sendfile) (struct file *, loff_t *, size_t, read_actor_t, void* );
ssize_t (*sendpage) (struct file *, struct page *, int, size_t, loff_t *, int);
unsigned long (*get_unmapped_area)(struct file *,unsigned long, unsigned
long, unsigned long, unsigned long);
int (*check_flags)(int);

```

```
int (*dir_notify)(struct file *filp, unsigned long arg);
```

```
int (*flock) (struct file *, int, struct file_lock*);
```

```
};
```

بعضی از عملگرها توسط راه انداز پیاده سازی نمی شوند. به عنوان مثال یک راه انداز کارت گرافیک نیازی ندارد که تابع مربوط به خواندن از ساختارهای دایرکتوری (directory structures) را پیاده سازی کند. فیلد متناظر در ساختار داده file_operations که استفاده نمی شود به NULL مقدار دهی می شود.

امکاناتی در gcc (GNU C Compiler) وجود دارد که مقدار دادن به این ساختار داده را بسیار راحت می کند. شما این موارد را در راه اندازهای مدرن امروزی خواهید دید که ممکن است باعث تعجب شما شود. در زیر نحوه مقدار دهی را با استفاده از این امکانات می بینید:

```
struct file_operations fops = {  
  
    read: device_read,  
  
    write: device_write,  
  
    open: device_open,  
  
    release: device_release<  
  
};
```

Syntax رایج تر برای مقدار دادن به این ساختار داده روش C99 است که برای سازگاری بیشتر توصیه می گردد که از این روش استفاده گردد. در زیر این روش را مشاهده می کنید:

```
struct file_operations fops = {  
  
    . read = device_read,  
  
    . write = device_write,
```

```
.open = device_open,  
  
.release = device_release
```

```
};
```

معنی هر دو ساختار تقریباً مشخص است. توجه داشته باشید که بقیه فیلدهای ساختار داده `file_operations` که توسط دو روش بالا مقداردهی به صورت مشخص نگردد توسط `gcc` به `NULL` مقدار دهی می شود.

ساختار داده `file`

هر دستگاه در هسته توسط یک ساختار داده `file` نشان داده می شود که در `<linux/fs.h>` تعریف شده است. توجه داشته باشید که این ساختار یک ساختار سطح هسته است و هرگز در برنامه های معمولی که در فضای کاربر اجرا می شوند ظاهر نخواهد شد. این ساختار با ساختار `FILE` که در کتابخانه استاندارد زبان `C` تعریف شده است متفاوت می باشد.

نام این ساختار ممکن است شما را دچار اشتباه کند. در حقیقت این ساختار یک تجرید (`abstraction`) می باشد و تصور اینکه این ساختار یک فایل در دیسک که با ساختار `inode` مشخص می گردد را نشان می دهد نیز کاملاً اشتباه است.

یک اشاره گر به ساختار داده `file` معمولاً `filp` نامیده می شود. در زیر تعریف ساختار `file` در هسته ۲.۶.۱۳ را می بینید:

```
struct file {  
    struct list_head  
        f_list;  
    struct dentry  
        * f_dentry;  
    struct vfsmount
```

```

    * f_vfsmnt;

struct file_operations

    *   f_op;

atomic_t

    f_count;

unsigned int

    f_flags;

mode_t

f_mode;

loff_t          f_pos;

struct fown_struct f_owner;

unsigned int     f_uid, f_gid;

struct file_ra_state f_ra;

size_t          f_maxcount;

unsigned long    f_version;

void            *f_security;

/* needed for tty driver,and maybe others */

void            *private_data;

#ifdef CONFIG_EPOLL

/* Used by fs/eventpoll.c to link all the hooks to this file */

struct list_head f_ep_links;

spinlock_t      f_ep_lock;

```

```
#endif /* #ifdef CONFIG_EPOLL/*
```

```
struct address_space *f_mapping;  
};
```

بیشتر فیلدهایی که در این ساختار به کار رفته اند (مانند `dentry`) معمولاً توسط راه اندازها استفاده نمی شوند.

ثبت (register) یک دستگاه در هسته

همان طور که در قسمت قبل بحث کردیم، دستگاه‌های کاراکتری از طریق فایل‌های دستگاه که معمولاً در `/dev` قرار می‌گیرند قابل دسترسی هستند. در قسمت قبل به این موضوع نیز پرداختیم که عدد اصلی هر فایل دستگاه نشان می‌دهد که دستگاه توسط چه راه اندازی کنترل شده و عدد فرعی توسط خود راه انداز برای تمایز بین دستگاه‌های تحت کنترل خود به کار می‌رود.

اضافه کردن یک راه انداز به سیستم به معنی ثبت آن در هسته است. مترادف این جمله آن است که در هنگام شروع به کار ماژول (`initialization`)، به آن یک عدد اصلی نسبت داده شود. شما می‌توانید این کار را با استفاده از تابع `register_chrdev` که در `<linux/fs.h>` تعریف شده است انجام دهید:

```
int register_chrdev(unsigned int major, const char *name,
```

```
struct file_operations fops);
```

`unsigned int major` عدد اصلی مورد درخواست و `const char *name` نام دستگاه شما است که در `/proc/devices` ظاهر خواهد شد و `struct file_operations *fops` نیز اشاره‌گر به ساختار داده `file_operations` مورد استفاده راه انداز هستند. اگر مقدار بازگشتی این تابع منفی باشد ثبت دستگاه در هسته موفقیت آمیز نبوده است.

به این نکته توجه داشته باشید که ما عدد فرعی‌ای به این تابع پاس نکردیم چون که این موضوع برای هسته اهمیتی ندارد و ماژول خود از آن استفاده می‌کند.

سوال بسیار مهمی که ممکن است مطرح شود این است که چگونه عدد اصلی ای به تابع `register_chrdev` بدهیم و مطمئن باشیم که قبلا توسط راه انداز دیگری اختیار نشده است؟

آسانترین راه برای این کار رجوع به فایل `linux/Documentation/devices.txt` از کد منبع هسته لینوکس و انتخاب یک عدد رزرو نشده است. مطمئنا این راه بدترین راه است چون هیچ اطمینانی در قابل استفاده بودن آن عدد اصلی نمی دهد. بهترین راه آنست که شما از خود هسته بخواهید که به صورت دینامیک یک عدد اصلی در اختیار شما بگذارد. اگر ورودی اول تابع `register_chrdev` که همان `unsigned int major` است را صفر قرار دهید، هسته یک عدد اصلی را به عنوان مقدار بازگشتی تابع `register_chrdev` به شما باز می گرداند.

خروج (unregister) یک دستگاه از هسته

ما نمی توانیم اجازه دهیم که هر هنگام یک ماژول هسته `rmmod` شود. اگر فایل دستگاه توسط یک پروسه باز شده باشد و ما ماژول را از هسته خارج کنیم، آن پروسه به آن قسمت از حافظه که آدرس آن تابع از راه انداز است، دسترسی داشته و می تواند آن تابع را صدا نماید. اگر خیلی خوش شانس باشیم و کد جدیدی در آن آدرس `load` نشده باشد، فقط یک پیغام خطا دریافت خواهیم کرد. ولی اگر خیلی خوش شانس نباشیم و ماژول جدیدی در آن آدرس `load` شده باشد، به این معنی است که در میان تابع جدیدی از هسته خواهیم پرید. نتیجه این کار به هیچ وجه قابل پیش بینی نیست ولی در اکثر موارد اتفاق های نسبتا ناگواری در سیستم به بار می آید.

معمولا برای اینکه شما اجازه انجام کاری را ندهید، یک پیغام خطا (یک عدد منفی) توسط آن تابع انجام دهنده کار بر خواهید گرداند. در مورد تابع `cleanup_module` این کار ممکن نیست، چون این تابع `void` بر می گرداند (چیزی بر نمی گرداند). راه متداول این کار وجود یک شمارنده در ماژول است که تعداد پروسس هایی که از ماژول استفاده می کنند را نگه می دارد. شما می توانید مقدار این شمارنده را در سومین فیلد `/proc/modules` مشاهده کنید. اگر این مقدار غیر صفر باشد دستور `rmmod` با شکست مواجه خواهد شد.

توجه داشته باشید که شما نایستی این شمارنده را در `cleanup_module` چک نمایید بدلیل اینکه این ارزیابی توسط تابع سیستمی `sys_delete_module` که در `linux/module.c` تعریف شده است

برای شما انجام می‌شود. شما نمی‌توانید از این تابع به طور مستقیم استفاده نمایید اما توابعی در `<linux/modules.h>` تعریف شده است که اجازه افزایش، کاهش و مشاهده این شمارنده را می‌دهد. به عنوان مثال:

```
try_module_get(THIS_MODULE)
```

که یک واحد شمارنده را زیاد می‌کند و

```
try_module_get(THIS_MODULE)
```

که یک واحد شمارنده را کاهش می‌دهد.

نکته بسیار مهم این است که مقدار این شمارنده بایستی همیشه صحیح نگه داشته شود. اگر این مقدار خراب شود به هیچ عنوان نمی‌توان ماژول را `unload` کرد. در این مرحله هیچ کاری به جز `reboot` نمی‌توان کرد.

در قسمتهای پیشین با مفاهیم ابتدایی دستگاههای کاراکتری آشنا شدیم و نحوه ثبت این گونه دستگاهها در هسته را متوجه شدیم. در این قسمت مطالبی را که در دو قسمت قبل فرا گرفتیم در ساده ترین مثال بررسی می‌نماییم.

کد این مثال را که حاوی توضیحات تقریبا کاملی است، می‌توانید از اینجا بدست آورید. پس از کامپایل ماژول از دستور زیر برای وارد کردن این ماژول در هسته استفاده کنید:

```
#insmod ./chardev.ko
```

اگر اکنون به انتهای فایل `/var/log/messages` بروید مشاهده می‌کنید که هسته به صورت دینامیک به ماژول شما یک عدد اصلی اختصاص داده است. با استفاده از راهنمایی‌ای که در این فایل شده، دستور `mknod` را برای ایجاد `/dev/chardev` به صورت ذکر شده اجرا کنید. اکنون راه انداز شما قابل استفاده است. می‌توانید آن را باز کنید، از آن بخوانید و در آن بنویسید.

برای خواندن از این دستگاه کاراکتری به صورت زیر عمل کنید:

```
#cat /dev/chardev
```


و یا برای نوشتن عبارتی مثلا "Hello" در آن به صورت زیر عمل کنید:

```
#echo "Hello" > /dev/chardev
```

همان گونه که ذکر شد توضیحات کامل این مثال در کد مثال به صورت `comment` آمده است. در زیر به دو نکته از این مثال اشاره کرده و در نهایت بحث این مثال را با یک سوال به پایان می‌بریم.

(۱) در تابع `device_read` همان طور که مشاهده می‌کنید از تابع `put_user` استفاده شده است. به طور کلی هر پروسس دارای یک بافر در فضای کاربر است و هر ماژول نیز دارای یک بافر در فضای هسته است. عملی که این تابع و توابع مشابه آن انجام می‌دهند، اطلاعات را به صورت کاملاً محافظت شده بین این بافرها جابجا می‌کنند.

(۲) همان طور که در تابع `device_write` می‌بینید، این تابع عملی انجام نمی‌دهد. شما می‌توانید این تابع را به هر صورتی که می‌خواهید تغییر دهید. به عنوان مثال می‌توانید با دانستن ساختار سخت افزاری مودم خود این تابع را پیاده سازی کرده و بدین ترتیب اطلاعات خود را در مودم خود بنویسید. البته برای خواندن از مودمتان باید تابع `device_read` را با توجه به ساختار مودمتان تغییر دهید.

سوال: اکنون در کد مثال خط زیر را پیدا کنید:

```
static char msg[BUF_LEN];
```

و به صورت زیر تغییر دهید:

```
static char *msg;
```

یعنی در حقیقت برای اشاره گر بافر ماژول فضایی در نظر نگیرید. حال دوباره ماژول را در هسته وارد کرده و عملیات `cat` را انجام دهید. مشاهده می‌کنید که به پیغام `segmentation fault` برخورد خواهید کرد. در صورتی که در چند قسمت قبل گفتیم که اگر ماژول دچار `seg fault` شود هسته دچار `seg fault` خواهد شد.

در قسمت های قبل با اصول و مبانی ماژول نویسی برای هسته لینوکس آشنا شدیم و ابتدایی ترین مفاهیم نوعی از دستگاهها موسوم به دستگاه های کاراکتری را بررسی نمودیم. در این قسمت و دو قسمت آینده

مطالبمان را با بررسی فایل سیستم `proc` و کاربرد آن در ماژول نویسی برای هسته لینوکس ادامه خواهیم داد.

در لینوکس مکانیزم ویژه‌ای برای هسته و ماژول‌های هسته برای ارسال و دریافت اطلاعات از پروسس‌ها وجود دارد که در قالب فایل سیستم مجازی `proc` پیاده سازی شده است. این فایل سیستم برای سهولت دسترسی به اطلاعاتی در زمینه پروسس‌ها طراحی شده است. به عنوان مثال `proc/modules` لیستی از ماژول‌های وارد شده در هسته و `proc/meminfo` آماری از میزان مصرف حافظه را نشان می‌دهند. برای آشنایی بیشتر با این فایل سیستم [این مقاله](#) را مطالعه بفرمایید.

روشی که برای استفاده از فایل سیستم `proc` به کار می‌رود بسیار شبیه روشی است که در مورد راه اندازه‌ها به کار می‌رود، یک نمونه یا `instance` از `struct` ای که تمامی این اطلاعات را به همراه اشاره گرهایی به توابع مورد نظر ایجاد می‌گردد. سپس در تابع شروع ماژول که همان `init_module` است این ساختار داده در هسته ثبت شده و در هنگام اتمام ماژول که `cleanup_module` صدا زده می‌شود این ساختار داده از هسته خارج می‌گردد.

بحثمان را با یک مثال شروع می‌کنیم. کد این مثال و مثال بعدی را که حاوی `comment` کاملی هستند را می‌توانید از [اینجا](#) بدست آورید. با مثال اول (فایل `procfs1.c`) شروع می‌کنیم. این مثال از ۳ قسمت تشکیل شده است: در تابع `init_module` فایل `proc/helloworld` ایجاد می‌شود، هنگامی که از این فایل خوانده می‌شود تابع `procfs_read` صدا زده می‌شود که یک مقدار (و یک بافر) بر می‌گرداند. در نهایت در تابع `cleanup_module` این فایل حذف می‌گردد.

فایل `proc/helloworld` هنگامی که ماژول در هسته وارد می‌شود توسط تابع `create_proc_entry` ایجاد می‌گردد. مقدار بازگشتی این تابع یک `*struct proc_dir_entry` است که برای پیکربندی فایل `proc/helloworld` (به عنوان مثال تعیین صاحب فایل) به کار می‌رود. مقدار بازگشتی `NULL` نشان می‌دهد که اجرای این تابع ناموفق بوده است.

هر هنگام که از فایل `proc/helloworld` خوانده می‌شود تابع `procfs_read` صدا زده می‌شود. دو پارامتر ورودی این تابع بسیار مهم هستند. `buffer` (اولین پارامتر) و `offset` (سومین پارامتر). محتوای بافر به برنامه‌ای که تقاضای خواندن داده است باز می‌گردد (به عنوان مثال دستور `cat`). پارامتر

offset نیز مکان فعلی در فایل را نشان می‌دهد. اگر مقدار بازگشتی این تابع NULL نباشد، این تابع دوباره صدا زده خواهد شد. بنابراین مراقب این تابع باشید اگر مقدار بازگشتی این تابع هیچگاه صفر نشود صدا زدن این تابع به صورت بی پایان ادامه خواهد داشت.

مثال procfs1.c را کامپایل کرده و ماژول تولیدی را در هسته وارد نمایید. با استفاده از دستور زیر از /proc/helloworld بخوانید :

```
#cat /proc/helloworld
```

خواندن از و نوشتن در یک فایل /proc

مثال قبل که مثال ساده ای از خواندن از یک فایل /proc بود را دیدیم. نکته‌ای که می‌خواهیم در این قسمت بررسی کنیم، نوشتن در یک فایل /proc است. هنگام نوشتن در فایل /proc مانند حالت خواندن یک تابع مانند procfs_write صدا زده می‌شود. اما تفاوت‌هایی بین خواندن و نوشتن وجود دارد که مهم ترین آن انتقال یافتن اطلاعات از فضای کاربر به فضای هسته در حال نوشتن است که این کار توسط توابعی مانند copy_from_user یا get_user انجام می‌شود.

دلیل وجود توابعی مانند دو تابع بالا این است که حافظه در لینوکس (در معماری پردازنده اینتل، ممکن است در پردازنده های دیگر متفاوت باشد) به segment هایی تقسیم شده است. این بدان معنا است که یک اشاره گر به تنهایی به آدرس یکتایی در حافظه اشاره نمی‌کند، بلکه به موقعیتی در segment اشاره می‌کند و شما نیاز دارید که segment حافظه را بدانید تا بتوانید از آن استفاده کنید.

فقط یک segment برای هسته وجود دارد و برای هر پروسس نیز یک segment اختصاص می‌یابد. تنها segment ای که یک پروسس می‌تواند به آن دسترسی داشته باشد segment خود پروسس است. بنابراین هنگامی که شما برنامه‌ای توسعه می‌دهید یا اجرا می‌کنید، واقعا لازم نیست که نگران مدیریت segment های حافظه باشید. اما هنگامی که یک ماژول هسته می‌نویسید، معمولا می‌خواهید که به فضای حافظه segment هسته که توسط سیستم راه اندازی می‌شود دسترسی داشته باشید. با این حال هنگامی که نیاز است محتوای یک بافر حافظه بین یک پروسس و هسته رد و بدل شود هسته یک اشاره گر به بافر حافظه segment پروسس دریافت می‌دارد. ماکروهای put_user و get_user اجازه دسترسی به این حافظه را می‌دهند. این توابع فقط یک کاراکتر تحویل می‌دهند. شما می‌توانید با

استفاده از توابع `copy_to_user` و `copy_from_user` کاراکترهای متعددی را دریافت دارید و یا به هسته تحویل دهید.

چون که بافر (در توابع خواندن و نوشتن) در فضای هسته است، برای نوشتن شما نیاز دارید که اطلاعاتتان را `import` کنید اما در تابع خواندن اطلاعات هم اکنون در فضای هسته است.

در قسمت قبل با چگونگی خواندن از و نوشتن در فایل سیستم مجازی `/proc` آشنا شدیم. در این قسمت مدیریت این فایل سیستم را با استفاده از `inode`ها و `seq_file`ها از نظر می‌گذرانیم.

در هسته لینوکس مکانیزم استاندارد برای ثبت فایل سیستم وجود دارد. از آن جاییکه هر فایل سیستم بایستی توابع مخصوص به خود برای به کار بردن `inode` و عملیات فایل داشته باشد ساختار ویژه‌ای به نام `struct inode_operations` برای نگهداری اشاره‌گر به تمام آن توابع وجود دارد که در خود اشاره‌گری به ساختار `struct file_operations` دارد.

در فایل سیستم `/proc` هنگامی که یک فایل جدید ثبت می‌شود ما اجازه خواهیم داشت که ساختار `inode_operations` ای که برای دسترسی به این فایل به کار می‌رود را تعیین کنیم.

به طور خلاصه در این مکانیزم یک `struct inode_operations` وجود دارد که در خود اشاره‌گری به یک `struct file_operations` دارد که این ساختار نیز اشاره‌گرهایی به توابعی مانند `procfs_read` و `procfs_write` دارد که وظیفه خواندن از و نوشتن در `/proc` را بر عهده دارند.

نکته قابل توجه دیگر وجود توابعی مانند `module_permission` است. این تابع هنگامی که یک پروسه عملی در `/proc` انجام می‌دهد صدا زده شده و تعیین می‌کند که آیا پروسه مذکور حق انجام عمل مورد نظر را دارد یا نه؟

در حال حاضر این قضاوت بر اساس عمل مذکور و `uid` کاربر حاضر (که در متغیر `current` اشاره‌گری به ساختاری در مورد اطلاعات پروسه حاضر است، وجود دارد) صورت می‌پذیرد. اما باید توجه داشت که این قضاوت می‌تواند به دلخواه ما که ماژول هسته را می‌نویسیم صورت گیرد.

نکته دیگری که در اینجا بایستی ذکر گردد نقش توابع `read` و `write` برای هسته برعکس نقشی است که در مورد یک پروسه وجود دارد. تابع `read` به عنوان تابع خروجی و تابع `write` به عنوان تابع ورودی در هسته استفاده می‌شود. دلیل این موضوع آن است که هنگامی که یک پروسه از هسته چیزی می‌خواند هسته بایستی آن را به عنوان خروجی بیرون دهد و هنگامیکه یک پروسه در هسته می‌نویسد هسته بایستی آن را به عنوان ورودی دریافت دارد.

برای فهم عمیق‌تر و چگونگی کاربرد ساختارهای `inode_operations` و `module_permission` به مثال `procfs3.c` که توضیحات کاملی در کد برای آن وجود دارد مراجعه کنید. کد این مثال را از اینجا [۱] می‌توانید بدست آورید. ماژول را کامپایل نموده و در هسته وارد نمایید و با دستورات `cat` و `echo` عملکرد آن را با بررسی فایل `/var/log/messages` مورد بررسی قرار دهید.

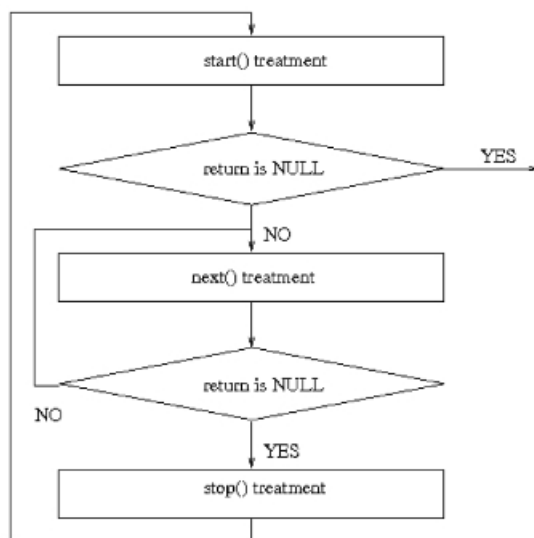
مدیریت فایل سیستم مجازی `/proc` با استفاده از `seq_file`

همان گونه که دیدیم کار با یک فایل `/proc` ممکن است کاملاً پیچیده باشد. برای رفع این پیچیدگی API ای به نام `seq_file` در هسته لینوکس وجود دارد که ما را در قالب بندی یک فایل `/proc` برای خروجی یاری می‌نماید که بر اساس ترتیب (`sequence`) می‌باشد. این ترتیب از سه تابع `start()` و `next()` و `stop()` تشکیل شده است. `seq_file` هنگامی که یک کاربر از `/proc` می‌خواند راه اندازی می‌شود.

یک ترتیب با صدا کردن تابع `start()` آغاز می‌شود. اگر مقدار بازگشتی این تابع `NULL` نباشد تابع `next()` صدا زده می‌شود. نقش این تابع به عنوان یک `iterator` می‌باشد و هدف از صداکردن پشت سرهم این تابع جابجا شدن به اطلاعات بعدی فایل `/proc` می‌باشد.

هر هنگام که این تابع صدا زده می‌شود تابع دیگری به نام `show()` نیز صدا زده می‌شود که اطلاعات دریافتی را در بافری که توسط پروسه فراهم شده می‌نویسد. تابع `next()` تا زمانیکه `NULL` را به عنوان خروجی برگرداند صدا زده می‌شود. در این هنگام ترتیب با صدا زده شدن تابع `stop()` خاتمه می‌پذیرد.

توجه نمایید که هنگامی که یک ترتیب خاتمه می‌پذیرد ترتیب جدیدی شروع می‌شود. این بدان معناست که در انتهای تابع `stop()` تابع `start()` دوباره صدا زده می‌شود. این چرخه، هنگامی که `start()` مقدار بازگشتی `NULL` باز می‌گرداند خاتمه می‌پذیرد. نحوه عملکرد `seq_file` در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱ - نحوه عملکرد `seq_file`

`seq_file` توابع ساده‌ای مانند `seq_read` و `seq_lseek` و... را برای `file_operations` فراهم می‌نماید. اما نمی‌تواند در `proc/` بنویسد. برای انجام این کار بایستی مانند مثال قبلی عمل کرد.

به عنوان مثالی از `seq_file` به مثال `procfs4.c` مراجعه کنید. برای کسب اطلاعات بیشتر در این زمینه به این صفحات وب در سایت‌های `LWN` و `KernelNewbies` مراجعه کنید:

<http://lwn.net/Articles/22355>

http://www.kernelnewbies.org/documents/seq_file_howto.txt

همچنین می‌توانید پیاده‌سازی `seq_file` در هسته لینوکس را در مسیر `linux source/fs/seq_file.c` مورد مطالعه قرار دهید. در قسمت آینده مرور مختصری بر `proc/` به عنوان ورودی و `sysfs` خواهیم داشت.

در قسمت قبل بررسی مدل جدید راه اندازها در هسته لینوکس که به Unified Device Model موسوم است را با معرفی چند ساختار داده اصلی مانند `kobject` , `ktype` , `kset` و `subsystem` شروع نمودیم. در این قسمت به نحوه استفاده از این ساختار های داده در ماژول نویسی هسته لینوکس خواهیم پرداخت. به دلیل حجم بالای مطالب نکات اصلی این توابع مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت و جزئیات بیشتر به خواننده واگذار می شود.

مدیریت `kobject` ها

با توجه به آنچه در قسمت قبل در مورد `kobject` ها فرا گرفتیم به بررسی توابعی که مدیریت `kobject` ها را تسهیل می کنند می پردازیم. ساختار داده `kobject` معمولا مستقیما به کار نمی رود. بلکه در درون ساختار داده دیگری (به عنوان مثال `cdev` که در قسمت قبل آن را بررسی نمودیم) جاسازی می شود.

اولین قدم در استفاده از `kobject` ها تعریف و مقداردهی اولیه آنهاست. این کار با تابع `kobject_init` انجام می گیرد که در `<linux/kobject.h>` تعریف شده است.

```
void kobject_init(struct kobject *kobj);
```

این تابع `kobject` ورودی را گرفته و فیلدهای آن را مقداردهی می کند. قبل از صدا کردن این تابع بایستی فضای حافظه `kobject` صفر شود. این کار را می توان با تابع `memset` انجام داد.

```
memset(kobj, 0, sizeof (*kobj));
```

بعد از صفر کردن `kobject` می توان `parent` و `kset` آن را مقدار دهی کرد. به عنوان مثال:

```
kobj = kmalloc(sizeof (*kobj), GFP_KERNEL);
```

```
if (!kobj)
```

```
return -ENOMEM;
```

```
memset(kobj, 0, sizeof (*kobj));
```

```
kobj->kset = kset;
```

```
kobj->parent = parent_kobj;
```

```
kobject_init(kobj);
```

بعدها مقدار دهی اولیه بایستی نامی برای `kobject` در نظر گرفته شود. این کار با استفاده از تابع `kobject_set_name()` انجام می گیرد:

```
int kobject_set_name(struct kobject * kobj, const char * fmt, ...);
```

`syntax` این تابع مانند `printf` است که می توان آن را با `fmt` به صورت دلخواه نام گذاری کرد. با استفاده از این تابع `k_name` در ساختار داده `kobject` مقداردهی می گردد.

بعد از ایجاد یک `kobject` و مقدار دهی آن شما نیاز دارید که فیلدهای `kset` و `ktype` آن را تنظیم نمایید. اگر `kset` نوع `kobject` را مشخص نکرده باشد تنظیم `ktype` اجباری می شود در غیر این صورت اختیاری است.

Reference Counts

یکی از امکانات اولیه ای که توسط `kobject` ها فراهم شده است مکانیزم یکتایی برای شمارش ارجاعات است. بعد از مقداردهی اولیه مقدار شمارنده ارجاعات `kobject` به مقدار ۱ تنظیم می شود. تا زمانی که این شمارنده صفر نشده است `object` به حیات خود در حافظه ادامه خواهد داد.

هر کدی که یک ارجاع به `object` دارد ابتدا یک واحد این شمارنده بالا برده می شود و هنگامی که این کد به پایان رسید یک واحد این شمارنده کاهش می یابد. هنگامی که مقدار این شمارنده به صفر رسید، `object` از بین رفته و حافظه تخصیص یافته به آن آزاد می شود.

افزایش این شمارنده توسط تابع `kobject_get()` انجام می گیرد. این تابع اشاره گری به `kobject` و در صورت خطا `NULL` بر می گرداند.

```
struct kobject * kobject_get(struct kobject *kobj);
```

متقابلاً کاهش این شمارنده توسط تابع `kobject_put()` صورت می پذیرد.

```
void kobject_put(struct kobject *kobj);
```

اگر شمارنده به صفر برسد تابع `release` ای که در `ktype` به آن اشاره شده است صدا زده خواهد شد.

kref

شمارنده `kobject` توسط ساختار داده `kref` که در `<linux/kref.h>` تعریف شده است و در `lib/kref.c` پیاده سازی شده است.

```
struct kref {  
  
    atomic_t refcount;  
  
};
```

تنها فیلد این ساختار داده متغیر `refcount` است که به صورت `atomic` تعریف شده و مقدار شمارنده را در خود نگه می دارد. قبل از استفاده از `kref` بایستی آن را با استفاده از `kref_init()` مقدار دهی کنید.

```
void kref_init(struct kref *kref)  
{  
  
    atomic_set(&kref->refcount, 1);  
  
}
```

برای گرفتن یک ارجاع (بالا بردن شمارنده) از تابع `kref_get()` استفاده می شود.

```
void kref_get(struct kref *kref)  
{  
  
    WARN_ON(!atomic_read(&kref->refcount));  
  
    atomic_inc(&kref->refcount);  
  
}
```

برای رها کردن یک ارجاع (پایین آوردن شمارنده) از تابع `kref_put()` استفاده می شود. هنگامی که مقدار شمارنده به صفر رسید تابعی که توسط اشاره گر به تابع `release` فراهم شده است صدا زده می شود.

```

void kref_put(struct kref *kref, void (*release) (struct kref *kref))
{
    WARN_ON(release == NULL);
    WARN_ON(release == (void (*)(struct kref *))kfree);
    if (atomic_dec_and_test(&kref->refcount))
        release(kref);
}

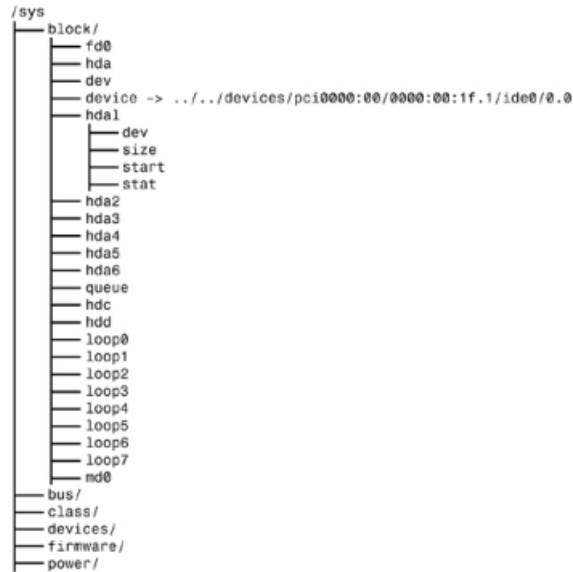
```

فایل سیستم sysfs

فایل سیستم sysfs یک فایل سیستم مجازی در حافظه است که نمایش درختی از kobject ها را برای ما فراهم می کند. این فایل سیستم توپولوژی دستگاه ها را در یک فایل سیستم به ما نمایش می دهد. با استفاده از attribute ها kobject ها می توانند با استفاده از فایل ها این اجازه را بدهند که بتوان بعضی از متغیرهای هسته را خواند و یا در آنها نوشت.

اگر چه هدف ابتدایی این مدل جدید ایجاد یک فرایند کنترل انرژی هوشمند در یک سیستم کامپیوتری بود توسعه دهندگان هسته لینوکس به این نتیجه رسیدند که برای امکانات رفع خطای ساده تر آن را به صورت یک فایل در معرض دید بگذارند و sysfs ایجاد شد و به مرور در حال جایگزینی فایل های دستگاه ها در /proc می شود. امروزه تمام سیستم هایی که از کرنل ۲.۶ استفاده می کنند فایل سیستم sysfs را به صورت mount شده در سیستم خود دارند.

نمایشی از این فایل سیستم که در /sys , mount شده است را ملاحظه می فرمایید.

شکل ۱-نمایی از فایل سیستم `sys/`

ریشه این فایل سیستم به طور استاندارد حاوی ۷ دایرکتوری است(در هسته های مختلف ممکن است متفاوت باشد): `block , bus , class , devices , firmware , module , power`

دایرکتوری `block` برای هر دستگاه (`block device`) یک دایرکتوری جداگانه دارد. دایرکتوری `bus` نمایشی از `bus` سیستم را در خود نگه می دارد. دایرکتوری `class` نمایشی از دستگاه ها را که توسط توابع سطح بالایی سازمان یافته اند را در بر دارد. دایرکتوری `devices` نمایشی از توپولوژی دستگاه های موجود در سیستم را در خود نگه می دارد. این دایرکتوری مستقیماً به ساختار درختی که از ساختارهای داده ذکر شده در هسته تشکیل شده انگاشته می شود. دایرکتوری `firmware` نیز درختی از اجزای سطح پایین سیستم مانند `ACPi , EDD , EFi` و ... را نگه می دارد. دایرکتوری های `module` و `power` نیز به ترتیب ساختارهایی از ماژول های کرنل و مدیریت انرژی در کرنل را نگه می دارند.

مهمترین دایرکتوری در این فایل سیستم `devices` است که مدلی از دستگاه های موجود در سیستم را در خود نگه می دارد. تعداد کثیری از فایل های موجود در دایرکتوری های دیگر در حقیقت اشاره گرهایی به فایل های این دایرکتوری هستند. برای آشنایی بیشتر با این فایل سیستم بهتر است ترمینال سیستم گنو/لینوکس خود را باز کرده و چرخشی در این فایل سیستم بزنید تا با اجزای آن بیشتر آشنا شوید.

توابع کار با فایل سیستم sysfs

در این قسمت به دلیل تعداد زیاد توابع , توابع اصلی به صورت تیتروار مورد بررسی قرار می گیرند. برای جزئیات بیشتر به کتاب ها یا مقالات آشنایی با هسته لینوکس (مانند منابع انتهای مقاله) مراجعه کنید.

`kobject` هایی که مقدار اولیه داده شده اند به طور اتوماتیک به این فایل سیستم اضافه نمی شوند. برای این کار از تابع `kobject_add` استفاده می شود. مکان این فایل در این فایل سیستم از موقعیت `kobject` در ساختار درختی خود تعیین می شود. با استفاده از تابع `kobject_register()` می توان دو عمل `kobject_init` و `kobject_add` را به یکباره انجام داد. برای حذف نمایش `kobject` در `sysfs` از تابع `kobject_dell` استفاده می شود. تابع `kobject_unregister` ترکیبی از دو تابع `kobject_dell` و `kobject_put` می باشد.

`kobject` ها به دایرکتوری ها در `sysfs` نگاشته می شوند. برای نگاشتن فایل ها به `sysfs` از فیلد `attribute` موجود در `kobject` ها و `ktype` ها استفاده می شود. ساختار داده `attribute` در `<linux/sysfs.h>` تعریف شده و به صورت زیر می باشد:

```
struct attribute {  
  
    char *name; /* attribute's name */  
  
    struct module *owner; /* owning module, if any */  
  
    mode_t mode; /* permissions */  
  
};
```

فیلدهای `name` , `owner` و `mode` به ترتیب بیانگر نام , صاحب و سطح دسترسی فایل موجود در `sysfs` می باشد.

همان طور که در قسمت قبل در بخش `ktype` گفتیم رفتار پیش فرض دسته ای از `kobject` ها در ساختار `ktype` در فیلد `default_attrs` قرار می گیرد. ولی با استفاده از فیلد `sysfs_ops` در همین ساختار داده می توان رفتار های `kobject` را مشخص کرد.

```

struct sysfs_ops{
/* method invoked on read of a sysfs file */
ssize_t (*show) (struct kobject *kobj,
struct attribute *attr,
char *buffer);
/* method invoked on write of a sysfs file */
ssize_t (*store) (struct kobject *kobj,
struct attribute *attr,
const char *buffer,
size_t size);
};

```

به طور خلاصه متد `show()` برای خواندن به کار می رود. این تابع مقدار `attr` را در بافری به نام `buffer` کپی می کند. متد `store()` نیز برای نوشتن به کار می رود. این تابع به اندازه `size` از `buffer` می خواند و در `attr` می نویسد. روش ذکر شده برای دسته ای از `kobject` ها کارایی دارد. برای تنظیم `attribute` برای یک `kobject` از توابع زیر استفاده می شود:

```

int sysfs_create_file(struct kobject *kobj, const struct attribute *attr);
int sysfs_create_link(struct kobject *kobj, struct kobject *target, char *name);
void sysfs_remove_file(struct kobject *kobj, const struct attribute *attr);
void sysfs_remove_link(struct kobject *kobj, char *name);

```

نتیجه گیری: در این دو قسمت اخیر با مدل جدیدی از دستگاه ها موسوم به `sysfs and kobjects` آشنا شدیم. ساختارهای داده ای مانند `kref` , `ktype` , `attribute` , `subsystem` , `kset` و ... را مورد

بررسی قرار دادیم و با روش های متفاوتی نحوه استفاده و مدیریت `kobject` ها و نحوه نمایش آنها در `sysfs` را بررسی کردیم. مطالبی که در این دو قسمت بررسی شدند از جدیدترین موضوعاتی هستند که در هسته لینوکس مورد پیاده سازی قرار گرفته اند و به نظر می رسد که آشنایی هر توسعه دهنده هسته با این مبانی کاملا ضروری می نماید. مطالب این مدل جدید را در همین جا به پایان می بریم و یادگیری جزئیات بیشتر را به خواننده واگذار می کنیم.

در این قسمت نحوه پیاده تابع `ioctl` برای یک راه انداز را بررسی خواهیم کرد و با نوشتن یک برنامه نحوه استفاده از پیاده سازیمان را فرا خواهیم گرفت.

IOCTL

فایل های دستگاه (که معمولا در `/dev` قرار می گیرند) برای نمایش و استفاده از دستگاه های فیزیکی ایجاد شده اند. بیشتر دستگاه های فیزیکی همان طور که برای خروجی به کار می روند به عنوان ورودی نیز استفاده می شوند. بنابراین بایستی در هسته مکانیزمی وجود داشته باشد که بتواند خروجی را دریافت کند تا از پروسه ها به دستگاه ها بفرستد. این رویه با باز کردن فایل دستگاه برای خروجی و نوشتن در آن انجام می شود , دقیقا مانند نوشتن در یک فایل معمولی. در مثال پیش روی که می توانسید از این آدرس دریافت دارید این تابع با نام `device_write` در فایل `chardev.c` پیاده سازی شده است.

پیاده سازی توابعی که تاکنون دیده ایم در یک راه انداز معمولا کفایت نمی کند. فرض کنید که شما یک پورت سریال دارید که به یک مودم متصل است (حتی اگر شما به مودم داخلی داشته باشید از دید پردازنده این یک پورت سریال است که به یک مودم متصل شده است). رویه متداول این است که شما از فایل دستگاه برای نوشتن و خواندن از مودم استفاده می کنید. سوالی که ممکن است مطرح شود این است که چگونه می توان با خود پورت سریال صحبت کرد؟ به عنوان مثال سرعت دریافت یا انتقال داده را تعیین کرد.

جواب این سوال در یونیکس استفاده از تابع ویژه ای به نام `ioctl` (کوتاه شده `Input Output Control`) است. هر دستگاه می تواند دستور `ioctl` مخصوص به خود داشته باشد , که هم می تواند بخواند (اطلاعات را از یک پروسه به هسته بفرستد) و هم بنویسد (اطلاعات را به پروسه برگرداند).

صورت کلی تابع `ioctl` به صورت زیر است :

```
#include <sys/ioctl.h>
```

```
int ioctl(int fd, int request, ... );
```

آرگومان اول یک **file descriptor** است که همان فایل دستگاہ می باشد که بایستی قبلا باز شده باشد و **fd** ان به عنوان آرگومان اول در **ioctl** استفاده می شود. آرگومان دوم (**request**) اصلاحا عدد **ioctl** نامیده شده که عدد اصلی دستگاہ , نوع **ioctl** , دستور و نوع پارامتر (آرگومان سوم) را در خود کد می کند. برای تولید این عدد بسته به پارامتر از ماکروهایی چون **IO_** , **IOR_** , **IOW_** , **IOWR** و ... استفاده می شود.

این ماکروها بایستی در یک فایل هدر قرار گرفته (در این مثال **chardev.h**) و در هر دو فایل ماژول هسته (در این مثال **chardev.c**) و کد برنامه (در این مثال **ioctl.c**) ضمیمه شود.

اگر شما می خواهید از **ioctl** در ماژول خود استفاده کنید , بهترین راه انست که مستقیما **ioctl** را در ماژول خود پیاده سازی کنید (در مثال به طور کاملا واضحی توضیح داده شده است) و اگر از **ioctl** دیگران استفاده کنید ممکن است دچار مشکل شوید .

برای کسب اطلاعات بیشتر به فایل **Linux Source Code/Documentation/ioctl-number.txt** مراجعه کنید.

درباره مثال

ابتدا مثال را از این آدرس <http://www.irantux.org/images/down/chardev.tar.bz2> دریافت کرده و از حالت فشرده خارج سازید. سپس از دستور **make** برای ایجاد ماژول استفاده کنید . فایلی به نام **chardev.ko** ساخته خواهد شد . با استفاده از دستور زیر ماژول را در هسته وارد نمایید.

```
#insmod ./chardev.ko
```

با وارد کردن ماژول در هسته دستور العمل لازم در انتهای فایل **/var/log/messages** که فایل **log** هسته است نوشته خواهد شد. بر طبق دستور عمل کرده و فایل دستگاہ **char_dev** را بسازید. اکنون ماژول

شما در هسته وارد شده و شما می توانید با استفاده از فایل `char_dev` در آن بنویسید یا از آن بخوانید. سپس با استفاده از دستور زیر فایل اجرایی `ioctl` را بسازید.

```
$gcc ioctl.c -o ioctl
```

و با اجرای آن می توانید دستورات `ioctl` پیاده سازی شده در `chardev` را امتحان کنید و خروجی ماژول خود را مشاهده نمایید.

در این قسمت به بررسی دو موضوع نسبتاً جدا از هم در ماژول نویسی هسته لینوکس خواهیم پرداخت. در بخش اول با عنوان توابع سیستمی با نحوه نوشتن و تغییر توابع سیستمی هسته لینوکس آشنا خواهیم شد و در بخش دوم با عنوان متوقف کردن پروسه ها نحوه مدیریت پروسه های در حال اجرا و پروسه های در حال انتظار را فرا خواهیم گرفت.

توابع سیستمی (System Calls)

آنچه تاکنون در ماژول نویسی هسته لینوکس انجام دادیم استفاده از مکانیزم های دقیق هسته مانند ثبت فایل در `/proc` و راه انداز فایل ها و ... بود. همه چیز مرتب است اگر شما بخواهید کاری انجام دهید که توسعه دهندگان هسته آن را پیش بینی کرده و مکانیزمی در هسته برای کار شما در هسته ایجاد کرده باشند مانند نوشتن راه انداز دستگاه. اما اگر شما بخواهید کار غیر معمولی انجام دهید که توسعه دهندگان هسته راه کاری برای آن ایجاد نکرده اند چگونه؟ در اغلب این موارد مسئولیت همه چیز با خودتان است.

اینجا جایی است که برنامه سازی هسته خطرناک می شود. با نوشتن ماژول هسته مثال شما یکی از این کارهای خطرناک را انجام خواهید داد. کد این مثال را از اینجا [۱] می توانید بدست آورید. در این مثال شما تابع سیستمی `open` را تعویض خواهید نمود. این بدان معنی است که هیچ کس در سیستم دیگر نمی تواند فایلی را باز کند (هیچ کس نمی تواند برنامه ای اجرا کند و حتی کامپیوتر را خاموش نماید). تنها راه راه اندازی سخت افزاری سیستم می باشد. خوشبختانه هیچ فایلی از بین نخواهد رفت. برای حصول اطمینان از خراب نشدن فایل ها قبل از هر `insmod` و هر `rmmod` یک بار دستور `sync` را اجرا کنید.

فایل های `/proc` و فایل های دستگاه ها در `/dev` را فراموش کنید. پروسه اصلی در مکانیزم ارتباط با هسته (که توسط تمام پروسه ها استفاده می شود) استفاده از توابع سیستمی می باشد. هنگامی که یک

پروسه سرویسی را از هسته درخواست می نماید (مانند باز کردن یک فایل , ایجاد یک پروسه جدید یا درخواست حافظه بیشتر) از این مکانیزم استفاده می شود. اگر شما می خواهید رفتار هسته را به دلخواه خود تغییر دهید اینجا جایی است که می توانید تغییرات خود را اعمال نمایید. برای دانستن توابع سیستمی که در برنامه ها به کار می روند می توانید از دستور **strace** به صورت زیر استفاده نمایید.

\$strace programname

به طور کلی یک پروسه نمی تواند به هسته دسترسی داشته باشد. بدان معنی که نمی تواند به حافظه هسته دسترسی داشته باشد و نمی تواند توابع هسته را صدا نماید. (این سیستم ها **protected mode** نامیده می شوند) . توابع سیستمی استثنای این قاعده کلی هستند. اتفاقی که می افتد این است که پروسه رجیسترهای پردازنده را با مقادیر مناسب پر کرده و دستور خاصی را صدا کرده که باعث پرش به محل از پیش تعیین شده ای از هسته می شود. (که البته آن محل از حافظه توسط پروسه ها قابل خواندن است ولی قابل نوشتن نیست). در پردازنده های ایتل این رویه با استفاده از وقفه (**interrupt**) شماره **x80** انجام می گیرد.

CPU به عنوان سخت افزار کامپیوتر می داند هنگامی که شما به این نقطه پرش می کنید نمی خواهید که در حالت محدود شده ادامه کار دهید و به عنوان کدی از هسته سیستم عامل به شما اجازه هر کاری که بخواهید را می دهد. مکانی در هسته که پروسه می تواند به آن پرش نماید **system_call** نامیده می شود. رویه در این موقعیت از هسته به این صورت است که شماره تابع سیستمی که بیانگر سرویسی است که پروسه از هسته می خواهد چک شده و در جدول توابع سیستمی (**sys_call_table**) تابع موردنظر برای صدا زدن جستجو خواهد شد و سپس تابع موردنظر صدا زده می شود و پس از بازگشت تابع و انجام چندین چک از طرف سیستم به پروسه بازگشت خواهد شد (یا اگر زمان پروسه تمام شده باشد به پروسه دیگری ارجاع خواهد شد)

برای مشاهده کد اسمبلی این رویه به آدرس

Linux Source Code/arch/<\$architecture>/kernel/entry.S از کد هسته لینوکس بعد از

خط **ENTRY(system_call)** مراجعه کنید.

بنابراین اگر بخواهیم عملکرد تابع سیستمی ای را تغییر دهیم کفایت تابع خودمان را بنویسیم و اشاره گر به تابع اصلی در `sys_call_table` را با اشاره گر به تابع خودمان جایگزین نماییم تا به تابع ما اشاره کند. فقط بایستی یادمان باشد که در تابع `cleanup_module` تمام تغییراتی که در این جدول اعمال کرده ایم را به حالت اولیه بازگردانیم تا سیستم در حالت ناپایدار باقی نماند.

کد مثالی که از <http://www.irantux.org/images/down/syscall.tar.bz2> می توانید دریافت کنید کد یک ماژول کرنل می باشد. ما می خواهیم جاسوسی یکی از کاربران را انجام دهیم به صورتی که هرگاه کاربر موردنظر ما فایلی را باز کرد یک پیغام به وسیله `printk()` در فایل `log` هسته چاپ کنیم. برای این کار تابع سیستمی `open()` را با تابع خودمان به نام `our_sys_open` جایگزین می نماییم. این تابع `uid (user's id)` پروسه جاری را چک کرده و اگر برابر با `uid` کاربر موردنظر ما بود پیغام موردنظر ما را چاپ می کند و در نهایت فایل موردنظر کاربر را به وسیله تابع اصلی `open()` باز می نماید.

در تابع `init_module` اشاره گر موردنظر در جدول `sys_call_table` جایگزین شده و مقدار اصلی این اشاره گر در یک متغیر ذخیره می شود. تابع `cleanup_module` از این متغیر استفاده کرده و همه چی را به حالت عادی باز می گرداند. P/

این روش , روشی خطرناک است چون ممکن است که دو ماژول هسته قصد تعویض یک تابع سیستمی را داشته باشند. فرض کنید که دو ماژول کرنل `A` و `B` داشته باشیم. تابع `open()` جایگزین شونده در ماژول `A` , `A_open` و در ماژول `B` , `B_open` است. ماژول `A` در هسته وارد می شود بنابراین تابع سیستمی `open()` با `A_open` جایگزین می شود. حال ماژول `B` در هسته وارد می شود که باعث جایگزینی `A_open` با `B_open` می شود. در مورد خروج ماژول ها از هسته اگر ماژول `B` و سپس ماژول `A` از هسته خارج شوند همه چیز درست خواهد بود اما اگر برعکس خارج شوند چطور ؟ خودتان می توانید حدس بزنید که چه اتفاقی خواهد افتاد . اگر `A` ابتدا از هسته خارج شود مقدار جاری اشاره گر به تابع سیستمی که به `B_open` اشاره می کند را با `open` اصلی تعویض خواهد کرد و اگر در این لحظه `B` از هسته خارج شود مقدار جاری اشاره گر که به `open` اصلی اشاره می کند را با مقدار ذخیره کرده خود که همان `A_open` است جایگزین می نماید و چون `A_open` در هسته وجود ندارد سیستم دچار `crash` خواهد شد. و موارد زیاد دیگری که می تواند سیستم را دچار `crash` کند.

مسائلی از این قبیل اجازه کار با توابع سیستمی را برای کارهای تولیدی که به استفاده عموم می رسد را غیر ممکن می سازد. برای جلوگیری از انجام کارهای خطرناک توسط افراد , دیگر متغیر `sys_call_table` که به جدول توابع سیستمی اشاره می کند در فضای هسته قرار داده نشده است. بنابراین اگر شما می خواهید که ماژول مثال مورد بحث را بتوانید در هسته وارد کنید بایستی هسته جاری خود را `patch` کرده و دوباره کامپایل نمایید تا متغیر `sys_call_table` را در حافظه هسته داشته باشید. این `patch` را می توانید در دایرکتوری مثال پیدا کنید. (شاید نیاز داشته باشید که برای نسخه هسته خود کمی کد نیز به صورت دستی اعمال کنید)

متوقف کردن پروسه ها (Blocking Processes)

هنگامی که کسی از شما چیزی می خواهد که شما نمی توانید انجام دهید چه می کنید ؟ اگر شما یک انسان باشید و کسی که از شما درخواست کرده نیز یک انسان باشد به او می گوئید : "الان نه , سرم شلوغه" . اما اگر شما یک ماژول هسته باشید که یک پروسه از شما درخواستی کرده باشد امکان دیگری نیز خواهید داشت . شما می توانید پروسه را به حالت خواب ببرید تا زمانی که بتوانید به آن سرویس دهید .

ماژول هسته کد مثال که از <http://www.irantux.org/images/down/blockproc.tar.bz2> می توانید دریافت کنید مثالی از این کار است. در این مثال فایل `/proc/sleep` توسط فقط یک پروسه در هر لحظه می تواند باز شود. اگر فایل در حال حاضر باز باشد ماژول هسته تابع `wait_event_interruptible` را صدا زده که باعث تغییر وضعیت کار (`task`) (`task` ساختار داده ای در هسته است که اطلاعاتی در مورد پروسه و تابع سیستمی ای که پروسه در آن است نگه می دارد) به حالت `TASK_INTERRUPTIBLE` می شود بدین معنا که کار تا زمانی که کسی آن پروسه را بیدار نکند ادامه نمی یابد و آن را به صفی به نام `WaitQ` که پروسه های منتظر دسترسی به فایل `/proc/sleep` هستند اضافه می کند و به `scheduler` سیستم عامل دستور `context switch` را می دهد که `CPU` را به دست پروسه دیگری بدهد.

هنگامی که یک پروسه کار خود را با فایل به اتمام رساند آن را می بندد که باعث به صدا درآمدن تابع `module_close` در ماژول هسته می شود. این تابع تمام پروسه های موجود در صف `WaitQ` را بیدار می کند و پروسه ای که بتواند فایل را تصاحب کند به کار خود ادامه می دهد. این پروسه کار خود را از

تابع `module_interruptible_sleep_on` آغاز کرده و متغیری عمومی را تنظیم می کند تا به پروسه های دیگر نشان دهد که فایل هم اکنون باز شده است. پروسه های دیگر به دیدن وضعیت این متغیر به حالت خوابیده باز می گردند.

در این مثال ما با استفاده از دستور `tail -f` فایل مورد نظرم را در پس زمینه باز نگه می داریم و با استفاده از فایل اجرایی `cat_nonblock` که با استفاده از دستور زیر ایجاد می شود فایل را دوباره باز می کنیم.

```
$gcc cat_nonblock.c -o cat_non_block
```

اگر با استفاده از دستور `kill %1` اولین پروسه پس زمینه را بکشیم پروسه دوم که به حالت خوابیده رفته بود به کار خود ادامه داده و نهایتاً پایان می یابد.

دوباره مثال قسمت دوم : کد مثال را از اینجا [۲] می توانید دریافت کنید. ماژول مثال را که در فایل `sleep.c` پیاده سازی شده است را با استفاده از دستور `make` کامپایل کنید و کد `cat_nonblock.c` را همانطور که در بالا اشاره شد با دستور `gcc` کامپایل کنید.

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# insmod sleep.ko
```

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# cat_noblock /proc/sleep
```

Last input:

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# tail -f /proc/sleep&
```

Last input:

Last input:

Last input:

Last input:

Last input:

Last input:

Last input:

```
tail: /proc/sleep: file truncated
```

```
6540 [1]
```

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# cat_noblock /proc/sleep
```

```
Open would block
```

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# kill %1
```

```
Terminated tail -f /proc/sleep +[1]
```

```
debian:~/lkmpg13/blockproc# cat_noblock /proc/sleep
```

Last input:

```
debian:~/lkmpg13/blockproc#
```

در این قسمت با بررسی چند موضوع باقیمانده مجموعه مقالات آشنایی با ماجول نویسی هسته لینوکس را به پایان می بریم. در ابتدا با دو مثال دو راه ساده ارتباط هسته با دنیای بیرون را شرح خواهیم داد. سپس با نحوه زمان بندی کارها در هسته آشنا خواهیم شد و در ادامه روتین های رسیدگی کننده به وقفه ها (Interrupt Handlers) را مورد بررسی قرار خواهیم داد. در انتها نیز با ذکر چند نکته و جمع بندی این مجموعه مقالات را به پایان خواهیم برد.

تعویض `printk`

در این بخش نحوه فرستادن پیغام ها از طرف ماجول هسته به `tty` ها را بررسی خواهیم کرد. این کار با استفاده از متغیر `current` که اشاره گری به پروسه در حال اجرا است صورت می پذیرد. با استفاده از ساختار داده `tty` مربوط به این پروسه و صدا کردن تابعی که می تواند یک رشته کاراکتر را بر روی `tty` چاپ کند این کار انجام می گیرد. مثال `print_screen.c` نحوه انجام این کار را نشان می دهد

فلاش LED های کیبورد

در بعضی شرایط شما مایلید که از یک راه ساده با دنیای بیرون ارتباط برقرار کنید. روشن و خاموش کردن LED های کیبورد می تواند یکی از این راه ها باشد. این راه یک راه سریع برای جلب توجه و نشان دادن وضعیت سیستم می تواند باشد. LED های کیبورد در هر سخت افزاری وجود دارند، همیشه قابل دیدن هستند، به نصبی یا چیزی مشابه آن احتیاج ندارند و کارکرد ساده تری نسبت به نوشتن در `tty` یا یک فایل دارند. در این مثال که کد آن را می توانید از [بدست آورید ماجول هسته کوچکی نوشته شده است که از زمان وارد شدن به هسته تا زمان خارج شدن چراغ های کیبورد شما را خاموش و روشن می کند. (البته این مثال کمی تغییر داده شده تا جذاب تر باشد

زمان بندی کارها

اغلب ما کارهایی داریم که می خواهیم سر زمان مشخصی اجرا شوند. اگر کار ما توسط پروسه ها قابل انجام است آن را در فایل `crontab` می گذاریم. اگر قرار است این کار توسط هسته انجام شود دو امکان در اختیار داریم: راه اول این است که پروسه موردنظرمان را در `crontab` بگذاریم و ماجول موردنظر را با استفاده از تابع سیستمی ای که در این پروسه بیدار نماییم. مثلاً با باز کردن فایلی ماجولی را بیدار کنیم. همانطور که حدس زده اید این کار کاملاً غیر بهینه است. با استفاده از `crontab` پروسه ای را اجرا می کنیم و فایل اجرایی را به حافظه می اوریم که فقط یک ماجول هسته را بیدار کنیم جای این کار می توانیم تابعی ایجاد کنیم که در هر وقفه زمانی (`timer interrupt`) صدا زده شود. برای انجام این کار ابتدا بایستی کار (`task`) مورد نظرمان را ایجاد نماییم، آن را در ساختاری به نام `workqueue_struct` قرار دهیم. در واقع اشاره گری به این تابع در این صف قرار می گیرد. سپس از تابع `queue_delayed_work` برای قراردادن آن کار در لیست کارهای `my_workqueue` که لیست کارهایی که در وقفه زمانی بعد اجرا می شوند قرار می دهیم مثلاً `sched.c` یک نمونه ای از این زمان بندی را نشان می دهد. در این کد کار خاصی در هر وقفه زمانی انجام می شود.

راه انداز وقفه ها (Interrupt Handlers)

مواردی که تاکنون در این مجموعه مورد بررسی قرار دادیم توابعی بودند که به عنوان پاسخی برای پروسه هایی که ان امکانات را درخواست داده بودند نوشته می شدند. به عنوان مثال توابعی برای ارتباط با یک فایل، پاسخی به `ioctl()` یا صدا کردن یک تابع سیستمی برای پاسخ به یک درخواست. اما باید توجه داشت که وظیفه هسته تنها پاسخ گویی به درخواست های پروسه ها نیست. یکی دیگر از وظایف مهم هسته ارتباط با سخت افزار های متصل به سیستم است. به طور کلی دو نوع روش کلی ارتباط بین CPU و دیگر سخت افزار های کامپیوتر وجود دارد. روش اول بدین صورت است که CPU به طور متناوب به دستگاه های دیگر سرک کشیده و دستورات لازم را می دهد. در روش دوم دستگاه هر وقت نیاز داشت که با CPU ارتباط برقرار کند ان را خبر می کند روش دوم که اصطلاحاً `interrupt` یا وقفه نامیده می شود، نسبتاً پیاده سازی سخت تری نسبت به روش اول دارد بدلیل اینکه راحتی را برای دستگاه ها به همراه می آورد نه CPU. دستگاه های سخت افزاری معمولاً حافظه کمی دارند و اگر شما نتوانید در زمان معین اطلاعات انها را بخوانید ان اطلاعات از دست می روند در لینوکس وقفه های سخت افزاری `Interrupt` `IRQ` (Request) نامیده می شوند. `IRQ` ها دو دسته هستند: کوتاه و بلند. یک `IRQ` کوتاه زمان کوتاهی دارد لذا در حین این `IRQ` دیگر قسمت های سیستم متوقف شده و وقفه دیگری پاسخ داده نمی شود. `IRQ` بلند زمان بیشتری طول می کشد و در طی ان وقفه های دیگری نیز ممکن است اتفاق بیفتد. (البته این وقفه ها از دستگاه های یکسانی نمی تواند باشد). بنابراین بهتر است که یک راه انداز وقفه به صورت بلند تعریف شود هنگامی که یک وقفه به CPU می رسد، CPU کار خود را متوقف کرده مگر اینکه رسیدگی به وقفه جاری مهم تر از رسیدگی به وقفه رسیده باشد، در این صورت اجرای وقفه رسیده تا زمانی که وقفه مهم تر تمام شود به تاخیر می افتد، پارامترهای معینی در حافظه پشته (`stack`) ذخیره و تابع رسیدگی کننده به وقفه صدا زده می شود این بدان معنی است که بعضی کارهای معین حق اجرا شدن در تابع رسیدگی کننده به وقفه را ندارند بدلیل اینکه سیستم در وضعیت نامشخصی می باشد. راه حل این مساله این است که تابع رسیدگی کننده به وقفه بعضی کارهای لازم را بی درنگ انجام داده که معمولاً چیزی از سخت افزار می خواند یا چیزی به ان می فرستد و ادامه کار را در زمان دیگری زمان بندی می کند (که به این زمان `"bottom half"` گفته می شود) و باز می گردد هسته تضمین می کند که ادامه کار را در اولین

زمان ممکن انجام دهد مثال زیر نحوه پیاده سازی این رویه را نشان می دهد. کد این مثال را از [دریافت کنید.

جمع بندی مطالب

در این مجموعه از مقالات با مفاهیم کلی و نحوه پیاده سازی بعضی از ماجول های هسته لینوکس آشنا شدیم. در ابتدا مفاهیم کلی را بررسی کردیم. سپس به دستگاه های کاراکتری و ویژگی های آنها پرداختیم. با فایل سیستم `proc` به عنوان یکی از راه های ورودی خروجی هسته آشنا شدیم. به بررسی `sysfs` به عنوان یک متدلوژی هوشمند انرژی در سیستم پرداختیم و با مرور مباحثی چون توابع سیستمی، متوقف کردن پروسه ها، زمان بندی کارها، پاسخ گویی به وقفه ها و ... آشنا شدیم. این مجموعه مسلماً فقط در حد آشنایی بوده و تسلط کافی برای طراحی و پیاده سازی ماجول های هسته را به شما نخواهد داد. لذا در ذیل منابعی معرفی شده اند که با مطالعه آنها می توانید این تسلط لازم را کسب نمایید:

- Linux Kernel Source Code
- Linux Kernel Documentation (Linux Source Code/Documentations)
- Understanding the Linux Kernel, 2nd edition, O'Reilly.
- Linux Kernel Development, Sams publishing
- Linux Device Drivers, 3rd edition, O'Reilly.
- List of Kernel Resources